




# DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd



## ÅRSMELDING 2016

*BKF – speiler Guds himmel i jordnært liv*



Forsidebilde: Den første navned minnelunden  
i Bergen (på Åsane kirkegård) ble åpnet i 2016

# INNHOOLD

<b>HILSEN FRA FELLESRÅDSLEDER</b>	<b>4</b>	<b>KIRKEVERGENS ADMINISTRASJON</b>	<b>34</b>
<b>VISJON – OPPDRAG – SELVFORSTÅELSE</b>	<b>6</b>	Helse, miljø, sikkerhet – HMS	34
<b>ÅRET 2016 I BKF</b>	<b>7</b>	Personalavdelingen	35
<b>ORGANISASJONSKART</b>	<b>8</b>	Administrasjon, kirketorg og arkiv	35
		Økonomiavdelingen	36
		IT	36
		Akasia	36
<b>MENIGHETENE</b>	<b>9</b>	<b>STYRENDE ORGANER</b>	<b>37</b>
Fra årsstatistikken 2016	9	Møter og saker	38
Kirke 7 dager i uka	10	<b>ÅRSREGNSKAP 2015</b>	<b>39</b>
Menighetsarbeidet	11	Investeringsregnskap	39
Noen eksempler fra arbeidet i 2016	12	Driftsregnskap	40
Diakoni – kirkens omsorgstjeneste	14	Balanse	41
Samarbeid mellom Bergen kirkelige fellesråd og Bjørgvin bispedømme	14	Noter	42
Bispevisitaser	14	Revisjonsberetning	49
<b>KIRKEBYGGENE I BERGEN</b>	<b>18</b>	<b>ARTIKLER</b>	
Middelalderkirkene	18	Suksess for familiedag	10
Nye kirkeprosjekt	21	Pris til Fanasolistene og Fanatalentene	12
Rehabilitering og vedlikehold på andre kirkebygg	22	Barnemusikal-suksess under Kulturfest Åsane	13
		Trivsel på formiddagstreff	15
<b>GRAVPLASSFORVALTNING</b>	<b>28</b>	Vegetarmiddagen i Solheim kirke	16
Gravplassmyndigheten i Bergen	30	Talende alterbilde vigslet i Biskopshavn	17
		Stor interesse for ny minnelund	29
<b>FELLESRÅDETS ØKONOMI 2016</b>	<b>32</b>		
Investeringsregnskap	32		
Driftsregnskap	33		

# Hilsen fra fellestrådsleder

---



## Folkekirken står opp for viktige verdier i samfunnet

Kanskje er du en av de som lurer på hvorfor vi trenger å bruke penger på kirken i Bergen? Eller du er en av dem som tenker at kirken har utspilt sin rolle, har blitt gammeldags og irrelevant. At kirken er for spesielt interesserte og bør finansiere seg selv. Da vil jeg at du skal vite at ansatte og frivillige hver dag bidrar til at Bergen litt etter litt blir en enda bedre by å bo i. At du er velkommen som du er inn i ulike fellesskap som er preget av åpenhet, trygghet og tillit. Folkekirken har et bredt oppdrag, nemlig å bidra til gode levekår der folk bor. Trosdimensjonen er sentral, og dypt forankret hos mange i dagens Bergen. Arbeidet spenner vidt fra omsorgsarbeid til konsertvirksomhet, fra begravelser, bryllup og dåp, til barnehage, senior café og babysang. Ungdomsarbeid og lavterskel diakonalt feltarbeid. Et bredt kultur program og forvaltning av kirkebygg som er nasjonale kulturskatter. Og selvfølgelig et rikholdig og variert gudstjenesteliv.

Kirken har opp igjennom historien spilt en helt sentral rolle i utformingen av rettsstaten og samfunnsstrukturen. Biskop Halvor Nordhaug gav i 2016 ut en bok sammen med Henrik Syse som belyser dette på en god måte. Boken "Hvor kristent skal Norge være?" gir viktig kunnskap som er relevant for forståelsen av hva kirken kan bety i dag. I denne årsmeldingen kan du lese mer om hva Bergen kirkelige fellesråd har gjort i 2016. I tillegg kan du lese hver enkelt av de 25 menighetenes årsmeldinger på deres nettsider. Det er et betydelig og omfattende arbeid som gjøres. Takk til alle ansatte og enda flere frivillige som hver dag bidrar til at mennesker har det litt bedre i sine liv.

## Humanisme som kjerneverdi

På mange skoler og barnehager, gamlehjem og kirkerom, ble Lucia-dagen markert tidlig på morgenen 13. desember. I mørket kom barn syngende med tente lys, glitter i håret og hvite skjorter. Kanskje hadde de med seg Lussekatter som de delte ut til sultne folk som ikke hadde spist frokost i en travel hverdag. Denne fine tradisjonen har vi fordi Den hellige Lucia gjorde noe helt spesielt fint, men veldig farlig for ca. 1700 år siden. Hvorfor holder vi fast ved denne kristne tradisjonen? Hva har den å fortelle oss, lære oss, og å minne oss på?

Vi skal helt tilbake til 300-tallet, til den italienske øya Sicilia, til en tid da det var livsfarlig å være kristen. Lucia var født inn i en velstående familie, men mistet faren sin tidlig. Det fortelles at hun brukte rikdommen sin til å dele med fattige kristne som hadde gjemt seg i tunneler dypt nede i jorda. Den romerske keiseren hadde bestemt seg for å utrydde alle kristne, og det gikk rykter om at noen av dem allerede var blitt brent som levende fakler. Vi kan bare prøve å se det for oss. Med fare for eget liv, bringer Lucia mat, lys, varme og kjærlighet til redde og sultne mennesker som gjemmer seg for myndighetene i tunneller under jorden. Noen blir sikkert funnet, tatt og drept. En kan se for seg at de lever under elendige forhold preget av uro og angst.

Moren til Lucia ble på et tidspunkt alvorlig syk, og ønsket å gifte bort datteren for å være sikker på at hun skulle få et trygt liv. Men Lucia ville ikke gifte seg, hun ville gjøre som Jesus hadde oppfordret til; å bruke sin rikdom til å hjelpe de fattige.

Lucia ba Gud om å redde morens liv slik at hun kunne slippe å gifte seg – og ved et under ble moren frisk. Lucia kunne bryte forlovelsen, men han som skulle blitt hennes ektemann ble rasende. Han anga

Lucia til myndighetene og fortalte at hun var kristen og måtte dø.

Hun ble drept med sverd – og dagen for hennes død markeres over hele verden, 13. desember. Fortellingen om Lucia er brutal, men samtidig full av håp. Det er en fortelling om humanisme i praksis. Humanisme handler om at alle mennesker har lik verdi, at mennesker har en iboende verdighet, uavhengig av ytre forhold. Lucia trosset myndighetene som hadde bestemt at disse menneskene – de som kalte seg kristne, skulle drepes. Hun gav dem mat, omsorg og verdighet.

Jesus var dypt humanistisk. Konsekvent sto Jesus opp for de svake og utstøtte, de forfulgte og undertrykte i samfunnet. Gjennom sitt liv og sine lignelser, fortalte han at alle mennesker er like mye verdt, i Guds øyne er alle likeverdige. Det er ikke opp til oss, å sette oss over eller å dømme andre. I sin samtid var denne humanismen en fremmed og grensesprengende tanke og handling. Ta for eksempel historien der Jesus sier; *la de små barn komme til meg og hindre dem ikke, for Guds rike hører slike til.* I Jesu samtid var barn uferdige mennesker. De var definitivt ikke likeverdige. Å si at barn var verdige til å møte Gud, var blasfemi. Eller, historien der de skriftlærde og fariseerne (prester og høystatus folk) kom til Jesus med en kvinne som var grepet i ekteskapsbrudd. De førte henne fram og sa: *Mester, denne kvinnen er grepet på fersk gjerning i ekteskapsbrudd. I loven har Moses påbudt oss å steine slike kvinner. Men hva sier du? – Den av dere som er uten synd, kan kaste den første steinen på henne, sa Jesus. Da de hørte dette, gikk de bort, én etter én, de eldste først. Til slutt var Jesus alene igjen, og kvinnen sto foran ham.*

*Da spurte han: Kvinne, hvor er de? Har ingen fordømt deg? Hun svarte: Nei, Herre, ingen. Da sa Jesus: Heller ikke jeg fordømmer deg. Gå bort, og synd ikke mer fra nå av!*

Jesus møtte motstand når han løftet opp svake og utstøtte, men han lot seg ikke rokke.

Da kristendommen kom til Norge var det vikingetid her. Det var et brutalt samfunn preget av vold. Et eksempel; Om en familie ikke hadde mat nok til å fø alle barna man hadde, var det vanlig og kulturelt akseptert, at man kunne sette ut det svakeste barnet i skogen for å dø. Kristendommen kom til dette samfunnet med blant annet verdien humanisme, der alle mennesker er likeverdige. Etterhvert ble kristen- humanistiske verdier avgjørende grunnverdier i det norske lovverket som vokste fram gjennom de såkalte kristenlovene. De demokratiske prosessene som førte til lover fra Gulatinget og Frostatinget hadde det kristne verdigrunnlaget som blant annet sier at alle mennesker har lik verdi. Dette er for meg noe av det aller viktigste kristendommen har bidratt med som samfunnsbygger i det norske samfunnet.

Lucia fulgte sitt hjerte, hun satte tro, håp og kjærlighet høyere enn sitt eget liv. Hun viste humanisme i praksis. Dette er det verdt å markere og feire, denne verdien holder kirken i Bergen høyt, i møte med folk og samfunn.

I vår egen samtid kan det synes som om disse verdiene er under press. Mennesker er mennesker og skal bli respektert og ivaretatt uansett om de er velstående fra Fjellveien eller flyktninger fra Syria, tiggere fra Romania eller rusmisbrukere fra Bergen. Som kirke er det vår plikt å stå opp mot urett og rope høyt. Heia Lucia!



## *BKF – speiler Guds himmel i jordnært liv*

Alterbildet i St. Markus kirke viser at kirkens plass er midt i byens hverdag. På vegne av den oppstandne Jesus Kristus skal kirken være synlig tilstede der mennesker lever sine liv. Det er vårt mål at vi både gjennom forkynnelse og våre praktiske hverdagstjenester formidler Guds godhet og nærvær i Bergen by.

Den norske kirke tilhører den lutherske kirkefamilien og har sin forankring i Bibelen og denne kirkens bekjennelsesskrifter.

Bergen kirkelige fellesråd er hjemlet i kirkeloven og gravferdsloven, og er et selvstendig offentlig organ. Kirkelovens § 14 som beskriver fellesrådets oppdrag, sier bl.a. at det kirkelige fellesråd i kommunen skal

- *ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene*
- *utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomheten i kommunen*
- *fremme samarbeid mellom menighetsrådene*
- *ivareta soknenes interesser i forhold til kommunen*

Kirkelig fellesråd er også ansvarlig for forvaltning, bygging, drift og vedlikehold av kirker, og anskaffelse og drift av menighets- og prestekontor. Kirkelig fellesråds ansvar omfatter dessuten forvaltning, anlegg, drift og vedlikehold av kirkegårder/gravplasser. Dette tjenestetilbudet skal speile livssynsmangfoldet i Bergen, og BKF jobber for at bergenserne selv skal kunne velge gravferdsform og gravplass.

### **Regional og nasjonal aktør**

BKF er et av landets største fellesråd og omfatter over halvparten av innbyggerne i Bjørgvin bispedømme. Dette er med på å gi BKF en særstilling som regional utviklingsaktør med en naturlig forpliktelse overfor omkringliggende fellesråd med tanke på rådgivning og samarbeidsprosjekter. BKF engasjerer seg også i saker som vedrører Den norske kirke på nasjonalt nivå.



### **Kirken i Bergen er trefoldig**

Kirken i Bergen fremstår på en trefoldig måte gjennom

- menighetenes og fellesrådets allsidige aktiviteter og tjenester
- kirkebygg
- gravplasser

BKF mener at kirken i Bergen gjennom sin trefoldige fremtoning er mer enn en lovpålagt, kommunal utgiftspost. Den er en viktig ressurs for å skape gode lokalsamfunn preget av nærhet, omsorg, identitet og kultur. Den er en sentral bidragsyter for at enkeltmennesker skal fatte mot og mening, tro og engasjement. Regional og nasjonal aktør

BKF er et av landets største fellesråd og omfatter over halvparten av innbyggerne i Bjørgvin bispedømme. Dette er med på å gi BKF en særstilling som regional utviklingsaktør med en naturlig forpliktelse overfor omkringliggende fellesråd med tanke på rådgivning og samarbeidsprosjekter. BKF engasjerer seg også i saker som vedrører Den norske kirke på nasjonalt nivå.

# Året 2016 i BKF

---



277.371 mennesker – det er vår by. Om lag 70% av disse er medlemmer i Den norske kirke. Dette er et objektivt faktum for 2016. Med utgangspunkt i dette vil jeg trekke frem to perspektiver:

Den norske kirke i Bergen er en betydelig samfunnsaktør i byen. Gjennom vår tilstedeværelse og vår virksomhet påvirker vi hverdag og helg for byens befolkning i substansiell grad. Her kan vi løfte frem statistikkens tall om de mange deltakerne på søndagens gudstjenester – alle dem som oppsøker et kirkerom og en sammenheng for bønn, tilbedelse og lovsang. Vi kan løfte frem de mange mennesker vi møter gjennom diakonal innsats – en innsats som lindrer nød, ensomhet og fortvilelse. Vi kan løfte frem de mange kulturarrangementene som gir mennesker i byen kunstneriske opplevelser, og bidrar til et rikere liv for mange. Vi kan løfte frem de mange frivillige som engasjerer seg for den gode sak – både i kor og orkester, i diakoni og forkynelse, i råd og utvalg – alt for å bygge en bedre by, et varmere lokalmiljø, et inkluderende og stimulerende fellesskap.

Våre 34 kirkebygg rommer de mange aktivitetene, og de står der også som synlige vitner om et samfunn bygget på kristne og humanistiske verdier. Kirkene er signalbygg i nærområdet. Slik bidrar kirkebyggene til identitet og tilhørighet for menneskene i byen. Vi erfarer at det er stort engasjement for vedlikehold og oppussing. Både for Sandvikskirken, Storetveit kirke, Korskirken, Domkirken (årets største prosjekter) er mennesker opptatt av hvordan bygget blir ivaretatt og vedlikeholdt. Bergenserne vil at deres kirke skal se ordentlig ut, den skal være representativ og vakker.

De 27 gravplassene vekker like stort engasjement. Igjen handler det om vedlikehold og stell, det handler om forventning til et vakkert grøntareal og estetikk som den gode ramme rundt sorg og avskjed

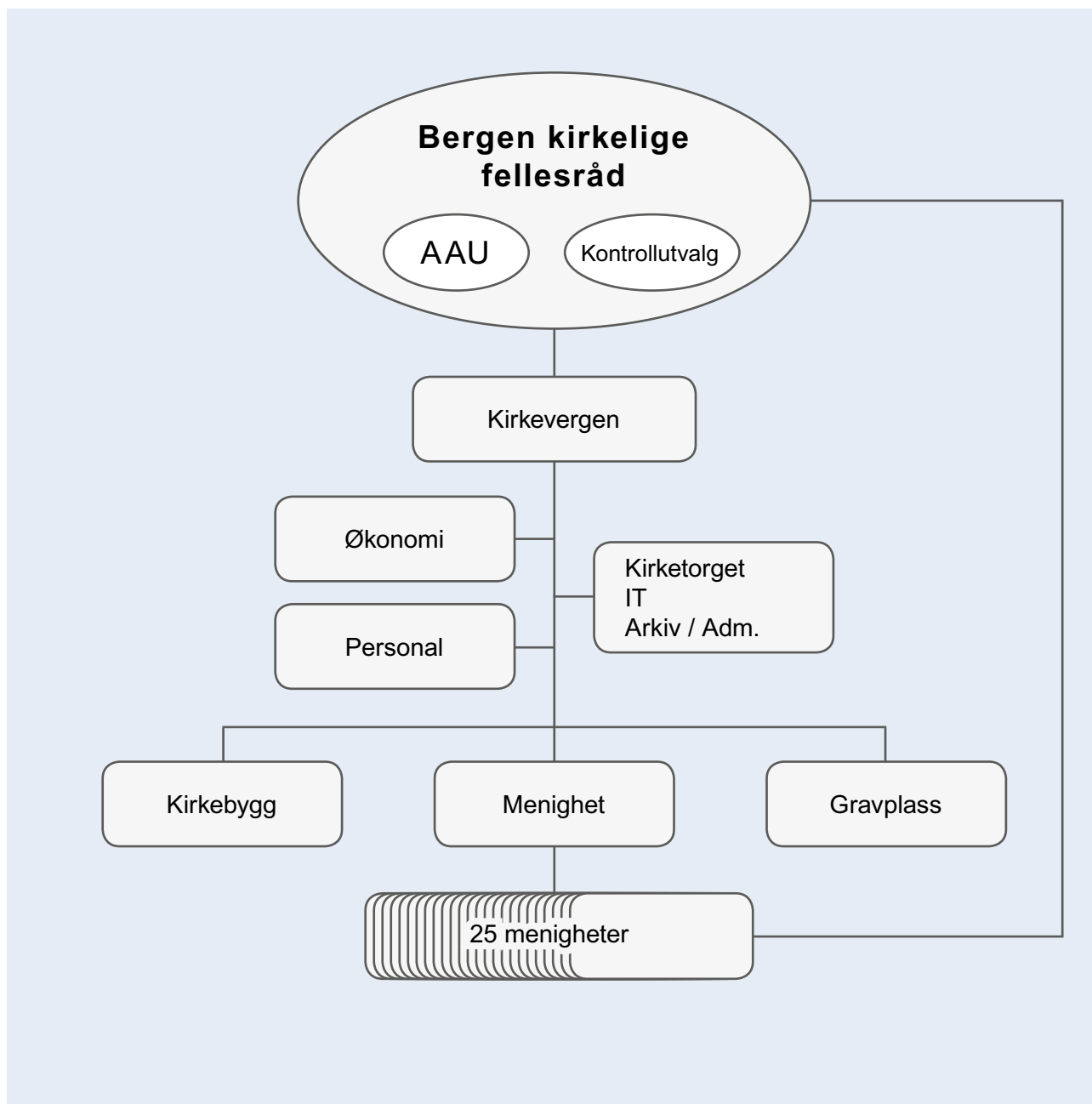
– den gode ramme rundt stillhet og ettertanke, den gode ramme rundt respektfull takknemlighet for dem som levde før oss.

Det andre perspektivet er dette. Byen er enkeltmennesker. Akkurat som byen – kirken er ikke en grå masse, kirken er ikke en opphopning av interessegrupper og profilløse kropper. Kirken er et fargerikt fellesskap av enkeltmennesker. Våre statistikker reflekterer kirkens møte med det enkelte mennesket. Kanskje dette kommer tydeligst frem i kirkens diakoni. Det viktigste her er ikke massene og den tallrike deltakelsen. I diakonien er det møtet med enkeltmennesket som er i sentrum. I diakonien ser vi for oss et ansikt og en livshistorie – vi ser for oss smerte og glede hos den enkelte. Egentlig er statistikken vår en dokumentasjon av kirkens mange møter med det enkelte menneske – ikke bare i diakonien, men også i gudstjenestene, de kirkelige handlingene og kulturarrangementene.

Vi lever i en tid hvor kirkens verdier og plass i samfunnet utfordres. Riktignok er det politisk enighet både om et livsøpningssamtale og om Den norske kirke sin særstilling som norsk folkekirke. Likevel, vi må ta et ansvar for å styrke bevisstheten om at vårt samfunn fortsatt skal bygges på kristne og humanistiske verdier. Han som kalles den første humanist, Cicero uttalte, flg.: *homo res sacra hominibus* – for mennesket skal mennesket være hellig. Slik bekrefter han det kristne menneskesynet forankret både i GT og NT om menneskets uendelige verdi. Dette er førende for hva vi tenker om vår eget oppdrag. Kirken i Bergen er til for mennesket. Kirken i Bergen er de mange mennesker som gjenspeiles i våre statistikker. Vi vil arbeide for at kirken skal ha en enda sterkere plass og synlighet i byen – til beste for det enkelte mennesket.

Asbjørn Vilkenen

# Organisasjonskart



## Eierskap

BKF forvalter eierskapet for Akasia AS. Selskapet ble etablert i 2015. Fra 01.01.2016 ble virksomhet overdratt fra BKF til ulike selskaper i Akasia AS. Selskapet har fem datterselskaper hvor det ene datterselskapet, Akasia kirke og gravplass AS (AKG) er organisert som et egenregiselskap. AKGs oppgave er å levere tjenester til BKF og menighetene

i Bergen, og er på den måten en av våre viktigste samarbeidspartnere.

BKF eier én aksje i Kirkepartner AS. Kirkepartner IKT AS er et heleid datterselskap som er Den norske kirkes egenregiselskap på IKT. Kirkepartner IKT AS leverer IT-tjenester til BKF.



# Menighetene

## FRA ÅRSSTATISTIKKEN 2016

Menighet	Guds- tjenester 2015		Guds- tjenester 2014		Dåp	Konfir- merte	Vielser	Begra- velser	Ut- meldte	Inn- meldte
	Deltakere 2015	Deltakere 2014	Deltakere 2014	Deltakere 2014						
Arna	91	10 445	77	10 361	65	80	10	73	80	6
Bergen domkirke	404	29 078	462	27 478	109	66	71	111	548	20
Birkeland	103	15 668	101	16 067	151	194	16	102	175	12
Biskopshavn	75	6 492	72	6 625	27	29	3	60	57	2
Bønnes	63	7 746	64	8 243	76	71	1	57	74	4
Eidsvåg	61	8 395	65	8 724	59	88	2	55	69	2
Fana	147	18 826	158	19 472	151	166	61	95	124	6
Fridalen	60	5 612	54	5 852	31	23	2	27	76	2
Fyllingsdalen	80	5 937	73	5 888	58	36	0	88	96	8
Laksevåg	55	4 726	55	4 719	40	25	10	62	101	4
Landås	65	5 820	66	5 415	59	21	1	64	74	3
Loddefjord	124	8 565	125	8 615	88	86	9	59	104	6
Løvstakksiden	135	5 305	146	6 561	34	9	1	63	152	6
Nygård	54	5 235	54	4 748	35	40	1	44	77	2
Olsvik	79	8 012	77	10 685	101	111	7	41	82	6
Salhus	73	7 168	76	9 057	80	58	10	46	75	4
Sandviken	80	6 304	80	5 683	20	2	6	35	70	3
Skjold	64	13 264	64	13 529	110	89	5	42	67	12
Slettebakken	128	12 789	119	12 580	120	42	2	71	115	4
Storetveit	72	10 244	72	8 295	33	43	25	51	61	8
Sælen	76	8 739	73	6 600	51	92	0	55	42	6
Søreide	139	11 470	122	12 456	94	137	1	43	76	4
Ytre Arna	37	3 086	33	2 579	18	24	2	20	18	0
Årstad	55	4 402	63	4 985	42	15	23	30	140	7
Åsane	157	26 169	142	24 458	169	199	41	145	156	9
<b>Til sammen</b>	<b>2477</b>	<b>249 497</b>	<b>2493</b>	<b>249 675</b>	<b>1821</b>	<b>1746</b>	<b>310</b>	<b>1539</b>	<b>2709</b>	<b>146</b>
<b>Snitt pr. gudstjeneste</b>		<b>100,2</b>		<b>101,7</b>						

### Noen kommentarer

Det er gledelig å merke seg at etter noen år med nedgang i dåpstall viste fjorårets statistikk samme antall døpte som året før, men for 2016 ser vi en økning i antall døpte på ca 200.

Gudstjenestedeltakelsen viser en liten oppgang i forhold til året før.

I 2016 var det 2709 utmeldinger og 146 innmeldinger i Den norske kirke i Bergen. Dette er betraktelig høyere tall enn i 2015 (975 og 76). Vi ser fortsatt en tydelig tendens til at mange blir mer bevisst på og vurderer sitt kirkemedlemskap. Vi har grunn til å tro at en del av dem som meldte seg ut i 2016, meldte seg inn i andre kristne trossamfunn. I tillegg ble det fra høsten 2016 mulig å melde seg ut av kirken elektronisk.

**Kirken i Bergen har en viktig funksjon som sosiale og kulturelle nærmiljøsentre. En kortfattet oversikt over dette:**

Tiltak/arrangement	Antall deltakere/medlemmer	Antall tiltak
Konserter/kulturarrangement	99.668	719
Barne- og ungdomskor	1.312	60 kor
Voksenkor	879	35 kor
Annet barne- og ungdomsarbeid	6.069	235
Diakoni – innvandrere, utsatte grupper og funksjonshemmede		16 av menighetene gir flere typer tilbud
Diakoni – sosiale tiltak voksne		3.862
Menighetsdrevne barnehager	1.167	16 barnehager

## KIRKE 7 DAGER I UKA

Mange av kirkene våre er fulle av aktivitet 7 dager i uken, med ulike aktiviteter for mennesker i alle aldre, alt fra babysang og småbarnstreff til eldreuniversitet.

## SUKSESS FOR FAMILIEDAG

Pølsegryten er full. Små og store strømmer til Ytrebygda kirke. Familiedagen klokken 16.00 hver andre torsdag er blitt en suksess.

– Jeg tror vi har truffet en nerve. Middagen er et felles samlingspunkt første timen. Så går barn i ulike aldersgrupper til forskjellige aktiviteter, forteller Åsmund Ulvedal. Han er daglig leder i Fana KFUK/KFUM, men menigheten betaler halve lønnen. Han leder familiemiddagen sammen med Ragnhild Grov Nilsen. Sammen med seg har de konfirmanter på flere av aktivitetene.

### God hjelp

Småbarnsforeldre har travle dager. Det er krevende å følge barn til ulike aktiviteter. Da er felles middag og mange aktiviteter på samme sted en god hjelp. Hotdog og saft eller kaffe koster bare 10 kroner. Peisen er tent og det er så trivelig å komme inn i fellesrommet der alle møtes.



De aldersbestemte aktivitetene begynner klokken 17. Det er Knøttesang, sang og lek for de aller minste (0–3 år) og voksne, Minising, musikkgruppe med sang, lek og rytme tilpasset alderen 3–6 år, Barnekor for 1.–4. klassinger bestående av et variert repertoar med en god blanding av klassisk og rytmisk musikk og TweensKveld, aktivitetsgruppe med blant annet lek, spill, PlayStation, konkurranser, kiosk, sosialt og skumringsstund for 5.–7. klassinger. De første gruppene varer en time, mens TweensKveld holder på til 19.30.

*Fors. fra forrige side.*

### Senker skuldrene

– Alle kan komme når det passer. Vi har ingen rapporteringsplikt og krever ingenting av foreldrene. Dermed kan de senke skuldrene og glede seg over et variert tilbud til barna, sier Ragnhild Grov Nilsen. Hun har kjøpt inn ny togbane. Den tas i bruk med en gang. Med seg på kjøkkenet har hun Bergljot Birkeland og Aud Lindås. De synes det er kjekt å være med på et tilbud som dette.

– Jeg synes det er gøy å være her. Jeg synger i barnekoret, forteller Rachel Hatlevik.

– Det er veldig greit å være her fordi tilbudene til barna er så fine, sier hennes mor Veslemøy Hatlevik.



– Vi merker at ungene har det kjekt. De snakker om dette i løpet av uken og spør når vi skal hit neste gang, forteller Steffen Søvik, som har med tre barn.

*Tekst og foto: Tor Kristiansen*

## MENIGHETSARBEIDET

Fellesrådet skal legge til rette for at menighetene har økonomi, stillinger og ytre rammer til å drive sin virksomhet innenfor blant annet disse områdene:

- Gudstjenester og kirkelige handlinger
- Diakoni/omsorgsarbeid
- Kirkelig undervisning
- Kirkemusikk

Som arbeidsgiver for de fleste ansatte i menighetene i Bergen, skal fellesrådet sørge for at offentlige midler forvaltes på en god måte. Lønnsutgiftene er den desidert største utgiftsposten i fellesrådets regnskap når det gjelder drift av menighetene. Forpliktelsen omfatter bl.a.

- 160 personer i faste stillinger
- 143 årsverk
- Svært mange tilkallingsvikarer (særlig kirketjenere)
- Kontor- og tilretteleggingsansvar for Bergens prester



- Noen menigheter har egne ansatte i små stillinger
- I tillegg til dette ytes det en viktig og prisverdig innsats av mange frivillige. I 2016 har vi registrert 3.467 ulønnende medarbeidere i menighetene.

### Fellesrådets ansvar ifølge Kirkelovens (KL) § 14 blir ivaretatt på ulike måter.

«Kirkelig fellesråd skal ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene, utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomhet i kommunen, fremme samarbeid mellom menighetsrådene og ivareta soknernes interesser i forhold til kommunen» utdrag fra KL § 14

# NOEN EKSEMPLER FRA ARBEIDET I 2016

---

## Administrasjonsledere i menighetene

Alle menighetene i Bergen har en administrasjonsleder. Disse er en administrativ ressurs for menighetsrådet og ivaretar oppgaver på vegne av BKF, bl.a. har de personalansvar for de fellesrådsansatte i menigheten.

Fellesrådet ønsker med dette å bidra til en god og ryddig administrasjon av menighetsrådet samtidig med at lederansvaret for de ansatte skal ligge lokalt.

Administrasjonslederne rapporterer til fellesrådet i saker som faller inn under KL § 14 og til menighetsrådet i saker som faller inn under KL § 9.

## Innføringskurs for nytilsatte

Alle nytilsatte ble kalt inn til innføringskurs. Dette har blitt gjennomført de siste årene. Disse samlingene viser seg å være et nyttig møtepunkt for alle parter. Det gis en orientering om fellesrådet som organisasjon, om forholdet til menighetsrådene og bispedømmerrådet. Det gir også en anledning til å bli litt kjent med hverandre som kolleger og nye medarbeidere.

## Kirken som kulturaktør

BKFs kulturutvalg hadde også i 2016 hovedfokus på Påskefest. I tiden rundt påske kunne menighetene våre tilby et stort antall arrangementer med stor spennvidde. BKFs kulturutvalg har gjennom kontakt med Bergen kommune også i år fått tildelt 150.000 kr over bybudsjettet, til Påskefest.

Kantorene våre er aktive bidragsyttere på mange måter gjennom hele året når det gjelder både konserter og korvirksomhet. Mange er også viktige samarbeidspartnere med andre musikere og kulturarbeidere.



## PRIS TIL FANASOLISTENE OG FANATALENTENE

---

Komfy-prisen ble denne uken tildelt Fanasolistene og Fanatalentene for deres nyskapende arbeid i kulturlivet i Fana og Ytrebygda.

– Prisvinneren er en brobygger mellom ulike kulturelle miljøer og bidrar til at Fana bydel har bredde og mangfold. Ved å satse på sang og talentutvikling får nye sangspirer utfordringer og gode, inspirerende rammer for utfoldelse, sa Eivind Hermansen da han delte ut prisen tirsdag kveld.

Prisen på 10.000 kroner ble overrakt til kantor Jan Røshol i Fana kirke. Det var han som tok initiativ til Fanasolistene i 2013 og Fanatalentene sammen med Ragnhild S. Bergflødt i 2015. Fanasolistene er en gruppe solister som synger ved konserter og gudstjenester, blant annet sommerkonserter i Fana kirke. De har og medvirket under fremføring av større verk.

Fanatalentene er et spesielt tiltak rettet mot barn og unge. Tanken er å gi dem utfordringer og la dem synge sammen i mindre grupper.

– Prisen er veldig oppmuntrende for oss. Den får frem at kirken fyller kulturelle funksjoner og synliggjør noe av det viktige arbeidet vi gjør i bydelen, sier Jan Røshol.

Prispengene blir en del av et utviklingsfond som skal brukes til studieturer i inn- og utland. En studietur til Operaen i Oslo står på programmet, melder Fanaposten.

Se Fanaposten





## FARGERIK KULTURFESTFORESTILLING

# BARNEMUSIKAL-SUKSESS UNDER KULTURFEST ÅSANE

---

I et stadig voksende lokalt aktivitetstilbud har det de siste årene vært vanskelig å gjøre kor attraktivt, spesielt for skolebarna. I korttilbudet for de minste er medlemstallende stabile og gode, men fra skolealder og oppover er rekrutteringsarbeidet mer utfordrende.

«Vi jobber kontinuerlig med hvordan vi kan bedre rekrutteringen. Som et ledd i dette arbeidet ville vi i år prøve noe helt nytt under kulturfestuken. Det viste seg å bli suksess», sier en fornøyd kantor i Åsane menighet, Gerd Inger Eide Yddal.

Tirsdag i kulturfestuken var det duket for fremføring av minimusikalen «Kari Palari». Her samarbeidet Åsane kirkes barnekor Spiren, Prelud og Magnificat med barn som helgen før hadde vært på musikalseminar. Sammen fremførte de minimusikalen Kari Palari, om Hedda som har mystiske drømmer om landet Palaris der palariene bor – alvelignende menneskesker som synger og danser og ler dagen lang.

Kari Palari-konseptet har sitt opphav fra Kulturgrya i Trondheim, og ble under kulturfestuen tilrettelagt for Åsanes barn i samarbeid med kantor Eide Yddal.

På fremføringsdagen var over 150 publikummere på plass i kirkerommet i Åsane kirke for å se barna i alderen fire til 12 år danse, synge og innta ulike roller fra Kari Palari-universet.

Etter endt fremføring fikk Åsane menighet og kantor Eide Yddal blomst og prisende ord fra Kulturfest Åsane-ledelsen for å tørre å prøve noe helt nytt for de sang- og danseglyde barna i bydelen.

Åsane menighet har for tiden 6 ulike kor, for alle aldersgrupper. *Voksenkorene Cantus Sororum og Prima Vista, samt fire barnekor fra 0-12 år.*

Tekst og foto: Karoline Rossgård Salhus



## DIAKONI – KIRKENS OMSORGSTJENESTE

---

Noen av våre menigheter har diakoner i sin stab og mange andre driver arbeid som kommer inn under dette ansvarsområdet.

Både kommunale og statlige midler har gitt fellesrådet anledning til å ansette diakoner. Dette er viktige stillinger som gjør menighetene i stand til å møte mennesker med sine mange ulike behov. Noen av disse stillingene er opprettet med særlig fokus på å møte de utfordringene levekårsundersøkelsen i Bergen pekte på.

Kirkens diakonale ansvar uttrykkes slik i kirkens plan for diakoni:

- inkluderende fellesskap,
- nestekjærlighet,
- kamp for rettferdighet
- vern om skaperverket.

Fra 2016 ønsker vi å trekke frem kirkens engasjement for flyktninger og innvandrere:

Åsane menighet melder: «Vi har tatt initiativ til og gjennomført samarbeidsmøter med mottaksledelse, Røde Kors og Redd Barna. Åsane menighet har hatt besøkstjeneste ved mottak for enslige mindreårige på Flaktveit hver søndag og har etablert besøks-hjem/vennefamilier for ungdom.»

Andre menigheter har gitt tilbud om f. eks. språkkafé, sosialtiltak på mottak, invitasjon til menighetsmiddag og deltakelse i dugnadsarbeid.

De fleste av menighetene viser engasjement også utenfor landegrensene våre. Mange har avtaler om å støtte misjonsarbeid og de aller fleste bidrar under Kirkens nødhjelps fasteaksjon. Fasteaksjonen engasjerer både ansatte, frivillige og et stort antall konfirmanter.

## SAMARBEID MELLOM BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD OG BJØRGVIN BISPEDØMME

---

Dette samarbeidet arter seg på flere måter, bl.a.

- Månedlige møter mellom prostene i Bergen og Kirkevergen og hans ledergruppe
- Møte mellom Biskopen og hans ledergruppe, prostene og Kirkevergen og hans ledergruppe en gang hvert semester
- Felles miljøutvalg for ledelse og vernetjeneste fra begge arbeidsgivere i menighetene i Bergen
- Samarbeid om enkeltsaker som angår begge arbeidsgivere
- Samarbeid om kurs og opplæring i ulike sammenhenger

## BISPEVISITASER

---

I 2016 var det bispevisitas i fire av Bergens menigheter. Løvstakksiden 2.–7. februar  
Nygård menighet 14.–19. juni  
Arna og Ytre Arna (felles for begge menighetene) 6.–11. desember

Bergen kirkelig fellesråd lever stoff til visitasmeldingen som beskriver de oppgavene fellesrådet har ansvar for, og deltar i møter og gudstjenester under visitasene.



Arna og Ytre Arna, visitasforedrag: Biskopen ga menighetene ros og utfordringer.



Nygård: Biskop Halvor Nordhaug og domprost Jan Otto Myrseth var sentrale under gudstjenesten



Løvstakksiden: Barn, unge og voksne fra mange ulike nasjoner deltok i visitasgudstjenesten

## TRIVSEL PÅ FORMIDDAGSTREFF

**Hver første onsdag i måneden inviterer Fridalen menighet til formiddagstreff. På programmet står alltid andakt, musikk og foredrag eller kulturelt innslag av en eller annen art.**

– Du kan tro vi har det kjekt, sier Marit Børhaug og går fra bord til bord og skjenker kaffe.

Formiddagstreffet er et fast holdepunkt for mange av de eldre i menigheten. Og treffet fungerer så godt at det også kommer flere fra andre av byens menigheter.

– Organisten spiller ofte små stykker for oss. Det er givende å lytte til, sier Gjertrud Sundal.

Den onsdagen vi er innom, er det Gunnar Kartveit, Kirkens Nødhjelps representant i Bjørgvin, som holder foredrag. Han forteller hvordan dette nødhjelpsarbeidet begynte etter krigen. 30 lastebiler ble sendt til Hamburg med mat og klær. Den første store innsamlingen var nettopp hjelp til Tyskland i 1947. Tanken var å gå dit andre ikke gikk.



– Kirkens Nødhjelp har hatt som motto å virkeliggjøre Guds kjærlighet i verden. Mennesker får hjelp, men samtidig myndiggjøres de fattige til å skape sin egen fremtid, sier Gunnar Kartveit.

I dag yter Kirkens Nødhjelp hjelp til 34 land på fire kontinent. Gjennom den felles kirkelige organisasjonen ACT, Action by Churches Together blir det ytt bistand til 140 land.

– Bare gjennom Kirkens Nødhjelp fikk 2,3 millioner mennesker nødhjelp og 1 million mennesker tilgang til rent vann i fjor, forteller Gunnar Kartveit.

*Tekst og bilde: Tor Kristiansen*

# VEGETARMIDDAGEN I SOLHEIM KIRKE

**Spennende dufter av krydder fra fjerne land. Flere titalls personer langs to langbord med velsmakende vegetarmat. Høylytt prat og glade barnehyl rundt en smakfull, myk og bærekraftig start på middagsuken. Satt istand og laget av nabolaget for nabolaget, med fokus på økt livskvalitet og redusert økologisk fotavtrykk. Slik var det ved starten i høsten 2013, og slik er det nå vinteren 2017.**

Nabolags middag på hyggesiden. Bærekraft og samhold står på menyen når beboerne på Løvstakksiden samles til fellesmåltider hver mandag.

*Det dufter av hvitløk og krydder i kjelleren i Solheim kirke. Praten rundt de to langbordene er høylytt, og blandes med glade barnehyl i bakgrunnen. Her sitter flere titalls personer og spiser iransk vegetarmat. Slik de gjør hver mandag.*

- BT 19. feb. 2014

Vegetarmiddagen i Solheim kirke er blitt en institusjon i nabolaget – et viktig og inkluderende samlingssted i nærmiljøet. Det hele kom som følge av en idé fra Bærekraftige Liv Løvstakken, et naboslaginitiativ som jobber med miljøutfordringer på lokalplan. Sammen med Løvstakksiden menighet, og med økonomisk støtte fra Bergen kommune, har den bidratt til å løfte bydelen i over tre år.

## Middag på dugnad

Det er mange som deler på ansvaret for middagen. Noen lager mat, mens andre står i oppvasken eller tar ansvaret for å ordne med bord og stoler. Mino Jebbali er en av dem som ofte har ansvaret for matlagingen. Hun forteller at gode forberedelser må starte tidlig, som regel allerede før klokken elleve på formiddagen. Hun serverer gjerne mat fra hjemlandet Iran, og mener nordmenn har godt av å lære seg å spise mer grønnsaker. Det har resultert i retter som persisk linsesuppe (kalt ash), grønnsaksgryte, ris, salat og oppskåret frukt til dessert. Jebbali er med i den internasjonale kvinnegruppen i menigheten, og kom på denne måten i kontakt med initiativtakerne bak middagen.



Mino Jebbali fra Iran lager vegetarmiddag

Hun synes dette er et bra tiltak, alltid hyggelig og fin stemning. Fint med litt sosial omgang og veldig bra å ha som en liten jobb, særlig fordi hun er så glad i å lage mat, sier Jebbali.

Andre som gjerne stiller opp er Eva og Marit. To pensjonister som egentlig bor i en annen bydel, men som litt tilfeldig fant frem og ble med for to år siden. De sier de gjerne tar i et tak i oppvasken.

De synes det er kjempegodt, hyggelig, spennende og eksotisk tiltak, noe som de savner i egen bydel. Og som de gjerne tar turen gjennom byen for å delta i.

## Rimelig og fleksitid

Arrangementet er åpent for alle, er rimelig og har fleksitid, slik at flest mulig skal ha anledning til å komme. Tanken er å bidra til et bedre nabolag og en mer bærekraftig livsstil. En motkraft mot utvanning av samholdet man hadde i nabolag før i tiden. Det hele er blitt en viktig arena for mestring og sosial trening, med gode rollemodeller for barn og unge. Men vegetarmiddagen skaper også ringvirkninger på mange andre måter. Folk som deler et måltid, deler fort mye annet. De bygger nettverk, deler råd og tips, samt hjelper hverandre praktisk i hverdagen. Ikke minst bygger de broer mellom generasjoner og kulturer som er enormt viktig, særlig i våre dager som kan være preget av usikkerhet, tvil og frykt. Slike tiltak er viktige, spesielt på Løvstakksiden.

Området har hatt et dårlig rykte på seg i nesten 50 år, og da er det eneste som hjelper slike initiativ som dette. Nabolag må lages, de kommer ikke av seg selv, og vegetarmiddagen i Solheim kirke viser vei.

*Tekst og bilde: Per Rune Hollup*



# TALENDE ALTERBILDE VIGSLET I BISKOPSHAVN

**Under gudstjenesten i Biskopshavn søndag ble det markert at det er 50 år siden kirken ble tatt i bruk. Samtidig vigslet prost Øystein Skauge det nye alterbildet.**

– Kirken har en fin arkitektur. Nå har den også fått et flott kunstverk på veggen over alteret. Korset er det viktigste symbol. Vi ber om at Guds velsignelse må være over oss. Alt er til Guds ære, sa Øystein Skauge før han vigslet det under forbønnen.

Det er kunstneren Inger Anine Bruun som har laget det sirkelrunde kunstverket. Det består av glass i ulike farger.

Sokneprest Tor Martin Koppang tok det frem i sin preken. Han pekte på at de mange fargene kan være symbol på en menighet med mange ulike mennesker. Sirkelen er symbol for evigheten. På korset i midten ser vi også merkene av Jesu sår. Alt det blå symboliserer både havet og himmelen.

– Leonard Cohen innleder en av sine sanger på den siste CD-en med ordene «Her er jeg. Jeg er klar». I kirken tenker vi på at vi vil gå der Gud leder oss. Biskopshavn er en kirke midt i sognet. Da jeg spurte konfirmantene hva de tenkte om kirken, svarte de: Her er det plass til alle. Her blir alle inkludert, fortalte Tor Martin Koppang.

Han pekte på at det hender i livet at vi mennesker blir preget av motløshet fordi mye er vanskelig. I dagens tekst minner Jesus om at vi ikke skal bli grepet av angst. Han er sammen med oss.

– Altertavlen er vår nye stolthet. Vi har også fått en bok som skildrer menigheten gjennom snart 60 år. Biskopshavn er en levende menighet med mye positiv energi og et stort engasjement. Vi gleder oss over en menighet som blomstrer, sier Bjørn Norstrand, nestleder i menighetsrådet og menighetens representant i Bergen kirkelige fellesråd.

Atle Roness har fulgt menigheten gjennom alle år.

– Jeg var med på innvielsen av denne kirken og opplever at den er blitt et hjem for meg. Her er mye flott barne- og ungdomsarbeid. Og Biskopshavn er



den eneste menigheten i landet med eget familierådgivningskontor knyttet til seg, sier Atle Roness, som deltok som prest under søndagens gudstjeneste.

Organist Tonje Eriksen Askeland har korskole og gjør en stor musikalsk innsats i menigheten. Søndag hadde hun både barnekoret, Biskant, pensjonistkoret og musikere fra Hellen skoles musikkorps med seg i gudstjenesten, til stor glede for alle.

– Lørdag hadde vi stor bursdagsfest for barna i kirken. Vi har et flott menighetsråd og stort konfirmandkull. Vi når mange og dette er en menighet jeg gleder meg over, sier Tor Martin Koppang.

*Tekst og bilde: Tor Kristiansen*

# Kirkebyggene i Bergen

---

## Kirkene er signalbygg i byen

Bergen kirkelige fellesråd forvalter 34 kirkebygg, 4 av dem er fredete kirker, 16 er listeførte/verneverdige. Felles for både gamle og nye kirkebygg er at dette er signalbygg, bygg som mange har et sterkt og godt forhold til, både de som oppsøker kirken ofte og de som sjeldnere setter sin fot innenfor dørene. Dette skyldes byggene i seg selv som er praktbygg som vises godt i landskapet, samtidig som dette er bygg der vi opplever mange av livets viktigste dager – i sorg og glede.

Når arkitekter skal tegne signalbygg, ender det ofte med spesielle løsninger som ikke er veldig godt utprøvd. Dette skaper store utfordringer i teknisk vedlikehold. Begrensningene som følger av at mange av kirkene er fredet/verneverdige gir også merkostnader.

## Fellesrådets ansvar

Fellesrådets ansvar er å forvalte midlene vi får til drift og vedlikehold av kirkebyggene på en best mulig måte. Vi skal holde dem teknisk i stand slik at de bevares for ettertiden. Samtidig skal vi legge til rette for den daglige bruken av byggene for alle som ønsker å delta.

Mens fellesrådet hovedsakelig bruker sine midler på «basisfunksjonene»: drift av bygget, inkludert vedlikehold, strøm, renhold, taleanlegg m/ teleslynge, orgel, standardversjon av liturgisk utstyr o.l., vil gjerne menighetsrådet gjennom innsamlede midler finansiere ulike oppgraderinger, som piano/flygel, høyttaleranlegg for konserter, kirkekunst, prosjektorer m.m. Noen ganger deler fellesråd og menighetsråd kostnadene. Dette skjer f.eks. ofte ved innkjøp av orgel.

Gjennom sitt byggherreansvar på vegne av soknet, er fellesrådet involvert i alle endringer i kirkebygget, også de som er finansiert av menighetsrådene.

## MIDDELALDERKIRKENE

---

### Bergen domkirke og Korskirken – oppstart av rehabilitering

I 2016 startet vi opp rehabiliteringen av Domkirken og Korskirken.

Ettersom begge kirkene er fra 1100-tallet, fordrer det nøyaktig planlegging, dokumentasjon og godkjenning av alle detaljer i rehabiliteringen. Dette skjer i nært samarbeid mellom egne ingeniører og fagfolk, innleide arkitekter/ingeniører og Riksantikvaren.



Domkirken



Korskirken



## Bergen domkirke

I domkirken har vi startet rehabiliteringen av tårnet. Det var en utfordring å få bygget et sikkert stillas uten å ødelegge gammelt murverk med stillassikringsfester.

- All gammel sementpuss er fjernet. Vi har også fjernet kalkpussen rundt murankrene, slik at disse kan inspiseres og repareres/skiftes ut.
- Vi har fjernet en del av kobbertaket og startet utskiftingen av råttent treverk i takkonstruksjonen. Nytt treverk spesialbestilles for å få best mulig kvalitet.
- Innvendig er tårnet ryddet og rengjort, og vi har startet utskifting av råttent treverk.

På domkirken for øvrig har vi skiftet mellomtaket mellom Skrudhuset og kirken, vi har gjort sikringsarbeid på hovedtaket, og vi har reparert ødelagt avløpsledning.

Mens deler av arbeidet har gått raskere enn forventet, har det vist seg at kvadersteinene har noe større skade enn forventet. Hva dette vil bety i prosjektet vil vi få avdekket i 2017/2018. Vi har imidlertid tro på at den totale prosjektkostnaden for rehabilitering av Korskirken og Domkirken ikke vil bli dyrere enn tidligere antatt.



Domkirkens tårn pakket inn i stillas med duk for å rehabiliteres



Råttne deler av treverket i Domkirketårnet tas bort og erstattes med nytt, tilhugget treverk.



Arkeologer har gravd seg ned til trefundamentene under Korskirken.



Miljøbrønner er satt ned for at vi skal overvåke grunnvannsforholdene.

### Korskirken

Mens hovedskipet i Korskirken er fundamentert på fjell, er sideskipene bygget på trefundamenter. Dersom trefundamentene var i dårlig stand, ville vi risikert å måtte gjøre store utbedringer under kirken før vi kunne starte på selve rehabiliteringen av kirken.

Et viktig arbeid i 2016 har vært at arkeologer fra Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har gravd seg ned og undersøkt grunnfundamentene, samtidig som det er boret flere miljøbrønner for å kartlegge grunnvannsforholdene. Resultatet

av undersøkelsene er at vi etter all sannsynlighet slipper å gjøre utbedringer på fundamentene under kirken. Grunnarbeidet som foregår i Nedre Korskirkealmenning vil sannsynligvis heve grunnvannsnivået tilstrekkelig til at trefundamentene blir bevart i lang tid fremover.

Endeveggen på søndre korsarm var i svært dårlig forfatning, og murpuss falt ned på fortauet og var til fare for forbipasserende. Vi har nå hugget ned all gammel murpuss og erstattet denne med kalkpuss. I tillegg har vi rehabilitert vinduer i denne veggen.



Søndre gavlvegg er rehabilitert, sementpuss er hogget ned og erstattet med kalkpuss.





# NYE KIRKEPROSJEKT

## Birkeland kirke – tilbygg

Birkeland sokn har et stort behov for et tilbygg til kirken. Tilbygget er godkjent av biskop og menighet, men det har vist seg utfordrende å få de nødvendige tillatelser fra kommunens byggesaksavdeling. Kirkene våre er signalbygg med stor verdi for lokalsamfunnet – dermed er det utfordrende å finne arkitektoniske løsninger som alle kan si seg fornøyde med. Vi håper å få tilbygget godkjent våren 2017. Vi håper å kunne utstyre tilbygget med både solcelleanlegg og jordvarmeanlegg.

## Sædalen nærkirke

Sædalen menighet feiret 10-årsjubileum i desember. Menigheten driver et aktivt arbeid, men området trenger sårt et kirkebygg. Den kommende kirken er ment å skulle være et aktivum for hele lokalmiljøet.

Det har vist seg utfordrende å finne en god plassering for kirkebygget. Reguleringsplanen for området (utarbeidet av kommunen) har vært ute til offentlig høring – nå foregår arbeid med høringssvarene og eventuelle endringer som følge av disse. Det vil etter all sannsynlighet bli behov for en ny høringsrunde før annen gangs politiske behandling. Vi håper og tror planen er endelig vedtatt i løpet av 2017.

## Olsvik kirkekontor – utvidelse

Olsvik kirkekontor er utvidet med nye kontorer og nytt spiserom. For å få prosjektet godkjent, var det nødvendig å etablere nye herre- og damegarderober m.m. i kirken samtidig. Prosjektet ble noe dyrere enn opprinnelig planlagt, men både arkitektonisk og funksjonsmessig har utbyggingen vært vellykket.

## Laksevåg kirke – nytt orgel

Det nye orgelet i Laksevåg kirke ble montert og ferdigstilt høsten 2016. Orglet var et spleiselag mellom BKF og Laksevåg menighetsråd, med ca. 50% av kostnadene hver. I forbindelse med innsetting av det nye orglet, ble frontene på galleriet tilbakeført til slik det var tidligere.



Birkeland kirke



Olsvik kirkekontor: Veggelementer heises på plass.



Olsvik kirkekontor: Vanskelig å se forskjell på gammel og ny vegg.



Nytt orgel i Laksevåg kirke.

# REHABILITERING OG VEDLIKEHOLD PÅ ANDRE KIRKEBYGG

---



Rehabilitering av tårnet i Sandvikskirken.

## Sandvikskirken

Tilstandsrapporter for Sandvikskirken har dokumentert et akutt behov for grundig rehabilitering av kirken. I 2016 ble arbeidet startet opp, med rehabilitering av tårnet. Vi har lagt nytt kobbertak, nytt kobber på alle kirkespir, vi har skiftet ut alt råttent treverk i tårnet, gått over murene, rehabilitert vinduene, vasket hele kirketårnet utvendig. Innvendig i våpenhuset måtte all gammel maling fjernes med sandblåsing, før vi malte det opp på nytt.

Hovedarbeidet med tårnet var gjort i 2016, avsluttet i løpet av mars 2017. Neste etappe av rehabilitering Sandvikskirken er å rehabilitere taket over kirkeskipet. Dette arbeidet starter mars 2017.



## Storetveit kirke – skifting av tak

I økonomiplanen for BKF var det satt av penger til skifting av taket på Storetveit kirke i 2017. I forbindelse med reparasjon av stormskader på taket i kirken vinteren 2016, kom det frem at det ville være en stor risiko forbundet med å vente så lenge med dette, både besøkende i kirken og besøkende på kirkegården ville kunne risikere å få takstein i hodet. Prosjektet ble fremskyndet og startet opp august 2016. Takarbeidet pågikk hele høsten, og ble fullført vinteren 2017. På nordsiden av kirken var det store råteskader i taket grunnet fuktighet som kom fra



Storetveit kirke: skifting av tak.



kondensering av varm, fuktig luft fra kirkerommet. I tillegg til reparasjonen av taket, har en nå lagt inn avfuktingsanlegg, og dessuten fuktighetsmålere som kan fjernavleses, slik at vi kan følge med utviklingen og gjøre flere tiltak om det skulle bli nødvendig.

### **Johanneskirken – fullføring av nødreparasjon**

I 2015 startet vi en nødreparasjon av det ene tårnet i Johanneskirken. Prosjektet ble fullført våren 2016, samtidig med at noen andre akutttiltak ble utført. I 2017 vil vi gjennomgå hele kirken og starte planleggingen av en nødvendig totalrehabilitering av muren rundt hele kirken.

### **Nykirken – nytt varmeanlegg**

Varmeanlegget i Nykirken har vært moden for utskifting lenge. På vinteren var kirken fylt med løse varmekanoner for å få opp varmen. Måten denne kirken brukes på gjør at tradisjonelle benkevarmere ikke kunne brukes. En energikonsulent har laget en rapport om mulige varmeløsninger. Varmepumper ble vurdert, men forlatt grunnet utfordringer med den fredete kirkegården utenfor. I løpet av året har en installert nytt varmeanlegg basert på varmevifter og varmluftskanoner. Dette gir noe utfordring med støy, men for øvrig har vi fått gode tilbakemeldinger. Den totale kapasiteten er tilstrekkelig til å gi en langt hurtigere oppvarming av kirken enn tidligere. Vinteren 2017 jobbes det med optimalisering av anlegget.

Prestesakristiet i Nykirken ble også totalrenovert, med maling og ny innredning.



Nødreparasjon av Johanneskirken.

### **Fyllingsdalen kirke – radonkontroll, ventilasjon og universell tilrettelegging**

Sent på våren 2016 fikk vi melding om uforsvarlig høye radonnivåer i Fyllingsdalen kirke, spesielt i kjelleren. Kjelleren ble straks stengt for bruk. Vi leide inn radon- og ventilasjonskonsulenter. Gjennom sommeren ble det gjort ytterligere



Prestesakristi/kontor Nykirken, før og etter oppussing.





undersøkelser, samtidig som en monterte et midlertidig ventilasjonsanlegg. Når sommerferien var slutt, var radonnivået i alle rom i kirken godt under farenivåene, så hele kirken kunne tas i bruk igjen. Gjennom høsten ble et nytt ventilasjonsanlegg for hele kirken prosjektert. Dette anlegget er planlagt installert i 2017.

I Fyllingsdalen kirke har en lenge ønsket seg en universell tilgang til kjelleretasjen. Vi har prosjektert og søkt om å få montere en løfteplattform fra våpenhuset og ned til underetasjen. Biskop og Riksantikvaren godkjente prosjektet i løpet av 2016, arbeidstilsynet og byggesaksbehandling skjer vinteren 2017. (godkjent mars 2017)

### **Biskopshavn kirke – ny fondvegg, samt diverse oppgraderinger**

Biskopshavn kirke hadde 50-årsjubileum i 2016. Menigheten selv hadde gjennom flere år planlagt og skaffet til veie finansiering av et glassmaleri i fondveggen. BKF/Akasia stod for byggesaksbehandling og teknisk prosjektoppfølgning. I tillegg sørget BKF for ekstra isolering av fondveggen når den likevel skulle bygges i forbindelse med montering av vinduet.

Kirkerommet fikk også ny belysning og nytt lydlegg i forbindelse med jubileet.



Biskopshavn kirke

### **Landås kirke – diverse oppgraderinger**



*En kirketrapp for barn kan med fordel være fargerik.*

Landås kirke hadde 50-årsjubileum i 2016. I forkant av jubileet ble kjelleren med lekerom for barna oppgradert, blant annet med varmepumpe som ny oppvarmingsløsning. Dessuten ble det bygget ny vegg mellom kirkerom og menighetssal, alteret og korpartiet ble oppgradert, og kirken fikk ny kirkeløper. Utenfor kirken ble dreneringen forbedret.

### **Arna kirke – rehabilitering orgel**

Menighetsrådet og kantoren i Arna har over tid rapportert om et sterkt behov for reovering av spillepulten til orglet i Arna kirke. BKF sin orgelkonsulent anbefalte prosjektet, og gjennom et spleiselag mellom menighet og BKF ble prosjektet finansiert. Det startet opp senhøsten 2016 og vil fullføres i mars 2017.

### **Ytrebygda kirke – oppgradering uteområde**

Da Ytrebygda kirke ble bygget, ble uteområdet aldri ferdigstilt på en slik måte at en kunne vedlikeholde



Arna kirke

det på en fornuftig måte. Menigheten har tatt på seg å stå for klipping av en del av marken rundt kirken, men var avhengig av at overflaten var såpass jevn at den kunne klippes.

Våren 2016 ble marken jevnet og ny soldet jord ble påført. Med dette er byggeprosjektet Ytrebygda kirke, inkludert uteområder, fullført.

Gjennom 2016 har vi også deltatt i møter angående statens veivesen sin utbygging av Hjeltestadveien. Dette vil også kunne medføre en enklere tilkomst for de som kommer med offentlig transport til kirken.

### Åsane kirke – akustikktiltak

Åsane kirke har hatt en svært vanskelig akustikk helt siden kirken var ny. Det har vært prøvd ut mange ulike tiltak, uten at akustikken har blitt tilfredsstillende. Blant annet er det vanskelig å høre hva som blir sagt i kirken. I 2016 hentet vi inn akustikk-konsulenter som gjorde målinger og simuleringer, og på grunnlag av dette kom med anbefalinger. Deler av anbefalingene ble godkjent av biskopen som et første steg i forbedringen av akustikken. Dersom dette viser seg ikke å være tilstrekkelig, vil vi måtte søke om å få utføre videre tiltak. De godkjente tiltakene blir bygget februar/mars 2017.

### ENØK

BKF ønsker å ta vårt miljøansvar på alvor, blant annet gjennom å tenke energiøkonomi i kirkene våre. Ved siden av styringen av det nye varmeanlegget i



Operatøren følger med på strømforbruk i de ulike kirkene.

Nykirken, har vi installert SD-anlegg i Storetveit kirke, og vi har oppgradert SD-anlegget i Sælen kirke. Dessuten har vi prøvd ut i småskala nytt varmeanlegg basert på infrarød teknologi. I kirker der vi kjøler ned kirkerommet utenom arrangementer, har vi prøvd ut «organistvarmeovner» for organisten som skal øve i det kalde rommet.

BKF vil også i årene som kommer jobbe med ulike tiltak for å spare energi.

### Registrering kirkeinventar

Alle menigheter er pålagt å skulle registrere alt inventar i kirken i kirkebyggdatabasen. Våren 2016 ble alle kirker gjennomgått, alt inventar ble fotografert, foto og beskrivelse lagt inn i kirkebyggdatabasen. Dette er verdifull informasjon for ettertiden. Det gir oss dessuten en ekstra sikkerhet mot tyverier, ettersom politiet har direkte tilgang til kirkebyggdatabasen.



Registrering kirkeinventar

## Kirkedører

Mange av våre kirkedører, spesielt på mange av de eldre kirkebyggene, er viktige og verdifulle, både fordi de representerer et godt håndverk fra da kirken ble bygget, men også fordi dette er det som møter de besøkende når de kommer til kirken.

Dessverre har vi et stort vedlikeholdsetterslep på kirkedørene våre. I 2016 gjorde vi en kartlegging av alle dørene, og bestemte oss for en høyere prioritering av vedlikeholdet av disse. Ettersom noen av dørene må totalrenoveres, vil det ta noe tid før vedlikeholdsetterslepet er tatt igjen.



Nykirkens dør mot gaten, før og etter oppussing.

## Brannsikre boss-skap

Flere ganger hvert år opplever vi at noen prøver å tenne på innholdet i bossspannene utenfor kirken.

Dette skaper farlige situasjoner, i verste fall kan også kirkene bli antent. På de mest utsatte kirkene våre har vi nå montert låsbare, brannsikre søppelskap.

## Andre prosjekter

I tillegg til prosjektene nevnt over, er det gjort en rekke små og mellomstore prosjekter rundt i de forskjellige kirkene. Noen av dem nevnes under:

**Arna kyrkje og kyrkjelydshus:** nye kontorplasser, nytt gulv på galleriet i kirken, ny alterkalk

**Bergen domkirke:** reparasjon av kirkeløper,

**Bønes kirke:** nye særkalker, nytt lager, ny kontorplass, nytt spiserom

**Eidsvåg kirke:** nye lysestaker, nye garderobeskap

**Fana menighetssenter:** Kapellsalen har blitt malt og har fått nytt teppegulv.

**Fridalen kirke:** gulvet i menighetssalen er slipt

**Fyllingsdalen kirke:** nytt personaltoalett, forbedring tilkomst handicaptalett, ny belysning i kirkerommet m.m.



Brannsikkert boss-skap.



Nymalt vegg og nytt teppe i kapellsalen, Fana menighetssenter.





Overflødige kirkebenker fra Korskirken har fått nytt liv.

**Korskirken:** Overflødige kirkebenker har fått nytt liv på et utested i kirkens naboskap, utlånt etter avtale med Riksantikvaren. Tidligere har disse etter statlig pålegg stått bortgjemt på et dårlig lager.

**Landås kirke:** nytt tak over inngang underetasjen, restaurering av kirkesølv

**Mariakirken:** konservering av kollekthåv og diverse mindre justeringer. Gamle messehagler gitt til museum.

**Nykirken:** frontene foran kirkebenkene fjernet, så de som er i kirken får sett hva som skjer i koret.

**Salhus kirke:** Oppgradering sakristier m.m.

**Sandvikskirken:** håndstøtte opp trappen til koret

**Skjold kirke:** asfaltering, oppussing inngangsparti, rehabilitering taklys

**Slettebakken kirke:** innredning nytt diakonkontor

**Solheim kirke:** gulvet er slipt og ny kirkeløper er anskaffet, løper med motiver fra prekestolen i kirken og farge fra alterbildet.

**St. Markus kirke:** nytt skinn på alterringen og på stoler, ny asfalt utenfor kirken

**Sælen kirke:** rehabilitering og oppgradering oppvarming

**Søreide kirke:** ny belysning ute og inne, nye skilt, oppgradering lydanlegg

**Ytre Arna kirke:** nytt skinn alterring og stoler, nytt jordfestingsutstyr



Nyslipt gulv og ny løper i Solheim kirke



Nytt skinn på alterringen i St. Markus.



Salhus kirke sakristi – før og etter oppussing.

**Ytrebygda kirke:** oppgradering gasspeis

**Årstad kirke:** ny belysning i koret, restaurering av kirkesølv

**Åsane kirke:** Ny dusj for ansatte, oppgradering ventilasjonsanlegg

**Åsane gamle kirke:** oppgradering sakristi og lydanlegg



# Gravplassforvaltning

Bergen kirkelige fellesråd forvalter 27 gravplasser, 21 i ordinær bruk og seks historiske, fire kapell og Møllendal krematorium. Gravplassforvaltningen skal være er livssynsnøytral i sitt virke. De forvaltningsrettslige oppgavene utføres av Gravplassmyndigheten i Bergen på vegne av fellesrådet. Akasia er hovedleverandør av tjenester på gravplasser, krematorium og kapell, både drift, vedlikehold, prosjektering, rehabilitering og nyanlegg.

Gravferdstjenestene, seremonier i kapellene, kremasjon og gravlegging er prioriterte oppgaver, og det gis et godt og fleksibelt tilbud til innbyggerne i Bergen. Også avdøde som ikke er bosatt i Bergen blir betjent av gravpassforvaltningen i Bergen, både når det gjelder graver og kremasjon.

## Antall gravferdstjenester:

Kremasjoner ved Møllendal krematorium	1872
Herav utenbys	428 (23%)
Gjennomførte begravelser	526
Herav utenbys	30 (6%)
Gjennomførte urnenedsettelse	1375
Herav utenbys	83 (6%)
Antall seremonier i kapellene	666

Det er fortsatt knappe ressurser til drift, og vedlikehold og rehabilitering av gravplassene preges av at vi fortsatt har for små ressurser i forhold til behovene og økede krav fra publikum. Vedlikeholdsetterslepet er fortsatt stort og publikum får ikke alltid tjenester av den kvalitet som forventes og som Gravplassmyndigheten helst vil levere. Vi kan likevel se mange lyspunkter.

## Særskilte fokusområder i 2016:

- Bårerom og krematoriedrift. Sikker krematoriedrift og reduksjon av energibruk samt verdige bårerom
- Slåttent på gravplassene. Svært våt sommer og varm høst førte til at det måtte en ekstra runde slått til før vinteren kom. Det våte været gjorde også at resultatet ikke alltid stod i forhold til innsats.
- Trepleie. Trær har blitt felt både som planlagt vedlikehold og som resultat av stormer og

uvanlige vindretninger. Det har vært foretatt replanting etter fellinger samt nyplanting av trær.

- Buskfelt og rabatter. Ugress og villskudd er fjernet. Rododendron og Buksbom har fått påvist sykdom, og det er mottatt pålegg om beskjæring og sanering av syke planter.

Det aller meste av gartnerressurser gikk til slåttent, noe som gir oss viktige erfaringer å ta med i prioriteringene videre. Det er utført svært mange vedlikeholdsprosjekter på gravplassene, dels som akutt vedlikehold men også mye planlagt vedlikehold i form av forbedring av eksisterende gravfelt, kantstein, vannposter, trapper, veier og rydding av graver.

Vi har fått levert tilstandsanalyser på de aller fleste bygninger på gravplassene i Bergen. Tre brakker er revet og flere lagerplasser er ryddet. En milepæl er at branntomten på Øvsttun er ferdig ryddet. Bruken av kapellene har også blitt vurdert og Loddefjord kapell ble tatt ut av bruk, mens fellesrådet ønsket seg en nærmere vurdering av mulighetene for videre drift av Solheim kapell. Utleie til annen menighet enn Den norske kirke har blitt avvirket i Solheim kapell, mens Øvsttun kapell fortsatt leies ut til en rumensk ortodoks kirke.

Det har vært fokus på driftsavtalene (SLA) med Akasia i 2016; gode avtaler og samarbeidsforhold er viktig for å lykkes. Tjenestene som leveres er for det meste på høyt nivå og gir en sikker drift. Bergen kirkelige fellesråd ville gjerne ha gjort mer, men det lar seg ikke gjøre mer innenfor den økonomiske rammen.

## Investeringer:

Det viktigste vi gjør er å legge til rette for sikker drift og å etablere graver der folk bor og ønsker å gravlegges. Praktisk talt alt eksisterende gravareal må rehabiliteres før bruk. Infrastrukturen på eksisterende gravplasser må utbedres og gravareal må omreguleres, gravminner blir tatt bort og gravstørrelser økes. På ledige gravfelt kan jorden som hovedregel ikke brukes som den er, og må skiftes ut for en kan tilrettelegge graver.

## Prosjekter som det har vært jobbet med i 2016

### Avsluttet:

- Åsane kirkegård – navnet minnelund
- Frigjøring areal
- Loddefjord gravplass – masseutskifting
- Møllendal kapell og krematorium – dører, kjøle og fys
- Solheim kapell – bårerom
- Øvsttun gravplass – rydding av branntomt

### Løpende:

- Fana kirkegård – Navnet minnelund
- Fyllingsdalen gravplass – Omregulering av eksisterende urnefelt – U00
- Møllendal krematorium – Nytt styringssystem krematorieovnene
- Møllendal gravplass – Omregulering MØ A20
- Møllendal gravplass og Solheim gravplass – omregulering av kistegravfelt
- Møllendal gravplass – rehabilitering av Vann- og avløpsanlegg
- Møllendal gravplass – Natursteinsmur
- Nygård kirkegård – restaurering fase A
- Takvam kirkegård – Fjerne brakke og installere anleggs- og tinstrom
- Tennebekk gravplass – regulering
- Loddefjord gravplass – Forprosjekt utvidelse av muslimsk gravfelt

Prioriterte oppgaver er sikkerhet for publikum og ansatte, verdige gravferdjenester og nye graver.

De ferdigstilte prosjektene har resultert i 1384 nye graver til bruk i 2016. Prosjektene i Fyllingsdalen, på Nygård og i Fana er påbegynt i 2016 men ferdigstilles først i 2017 og gravene regnes ikke for klare før gravfeltene er overlevert til Gravplassmyndigheten.

Tidligere års underfinansiering knyttet til kjøp av gravplassareal er i 2016 regulert ned med 6,2 mill kroner.

## STOR INTERESSE FOR NY MINNELUND



Nyskapningen «Navnet minnelund» som for første gang ble etablert i Bergen før sommerferien, viser seg nå å være mer populær enn ventet.

– Jeg ventet 10 i året. Nå når vi dette allerede etter noen få måneder. Jeg er overrasket over at interessen er så stor, sier Inghild Hareide Hansen, gravplassjef i Bergen.

Tre navneskilt er alt kommet opp på minnetavlen. Seks til er bestilt.

«Navnet minnelund» er et urnefelt med et felles minnesmerke. Der settes det opp et eget navneskilt for hver av de avdøde. Det er første gang Bergen får en slik minnelund. Den er tegnet og utformet av Akasia på Åsane gravplass.

Navnet minnelund skiller seg fra anonyme graver ved at en har navnet til avdøde på minnesmerket. De pårørende kan også være til stede ved urnenedsettelsen.

Hver urnegrav i den navnete minnelunden er på 50 x 50 centimeter. Det vil koste 3000 kroner å få plass der. Da betales det 1000 kroner for navneskilt og 2000 kroner for rydding og beplantning i 20 år.

– Jeg synes selv dette er en verdig og god løsning. Den passer for de som ikke er avhengig av å ha en egen gravstein og blomsterbed å gå til. Ved minnesmerket kan de sette ned avskårne blomster og lys. Minnesmerket ryddes hver fredag. Det er ikke tillatt med andre minnegjenstander, sier Inghild Hareide Hansen.

De etterlatte får et gravminne å gå til, men slipper å ta ansvar for stedet. Trondheim og Asker har hatt «Navnet minnelund» lenge og merket økt interesse. Dette er også noe som finnes i flere andre europeiske byer.

– Hvilke følger får det at interessen er så stor?

– Vi har som mål å få til en navnet minnelund hvert år, men håper at det er ramme i budsjettet og vilje i Fellesrådet til å åpne to pr år fra og med 2017. Den neste navnete minnelunden planlegges på Fana Kirkegård.

Tekst og foto: Tor Kristiansen

# GRAVPLASSMYNDIGHETEN I BERGEN

I 2016 fortsatte vi vårt fokus på kvalitetssikring av gravregisteret, i «Prosjekt Frigjøring av areal». Spesielt fokus har det vært på feltene på Solheim, langs Fjøsangerveien. Det har vært tett oppfølging av selve arbeidet i samarbeid med Akasia, og vi har vært spesielt oppmerksomme på informasjon og dialog med berørte festere.



Under omreguleringsarbeidet SO.D10

En stor begivenhet var åpning av navnet minnelund i Åsane 30.mai. Innen utgangen av året var det allerede nedsatt 16 urner i minnelunden, noe som nesten er dobbelt så mange som vårt forsiktede anslag over årlig forbruk.

Vi har laget en tradisjon av å invitere til Åpent hus på Møllendal kapeller og krematorium på vårparten. Lørdag 23. april stilte medarbeidere fra Gravplassmyndigheten og krematoriet opp med foredrag og omvisninger, noe som ble godt mottatt av de som besøkte oss. Fortsatt er det ikke så veldig mange som møter opp, men vi opplever at tilbudet settes svært stort pris på av de fremmøtte.



Navnet minnelund i Åsane

Begravelsesbyråene er viktige samarbeidspartnere, og vi fortsetter det gode samarbeidet med halvårlige møter med styret i Virke Gravferd Vest samt et årlig møte med representanter for alle begravelsesbyråene.

I november inviterte vi for femte gang til det årlige møtet med tros- og livssynssamfunn som er virksomme i Bergen. I april fikk vi også besøk av Hans Hadders fra NTNU, som arbeider med et prosjekt «*Cremation Practices in Norway: regulations, changes, challenges and innovation*». Han hadde samtaler med og ble vist rundt på krematoriet av daglig leder på Møllendal og leder for Gravplassmyndigheten.

2016 var året da Gravplassmyndigheten fikk på plass månedlig fakturering av festeavgifter, noe som gir en bedre budsjettkontroll. Informasjon er viktig og mange nye artikler ble lagt ut på vår internettside [gravplass.no](http://gravplass.no). Vi fikk også etablert «Søk etter grav» på [gravplass.no](http://gravplass.no), noe som gir bedre informasjon til publikum og reduserer antall henvendelser fra brukere av gravplassene, da de kan ta ut skjema og undersøke mye selv før de eventuelt tar kontakt.

Et høydepunkt for medarbeiderne i Gravplassmyndigheten var tildeling av stabsmidler fra KA, som resulterte i et par dager i København i månedsskiftet september/oktober. To hektiske dager, med omvisninger på Bispebjerg Kirkegård og krematorium samt Vestre Kirkegård, ypperlig guidet av kirkegårdsveileder Stine Helweg og hennes kolleger. Dag to ble brukt til de historiske gravplassene Assistens, Holmens og Garnisons Kirkegårder. Vi gikk totalt 36 kilometer, og hver av oss tok over 50 000 skritt i løpet av disse to flotte høstdagene. Københavns kirkegårder var en fin og inspirerende opplevelse.



Omvisning Bispebjerg krematorium, København.



Høsten 2016 gjennomførte vi for første gang en brukerundersøkelse på gravplassområdet. 100 personer som var ansvarlige for gravferder i løpet av første halvår 2016, fikk tilsendt et enkelt spørreskjema i Questback per e-post. Svarprosenten var bare på 31. Blant de som svarte oss, var det imidlertid stor tilfredshet med de gravferdstjenestene vi ba om tilbakemelding på denne gang.

Planen er nå å gjennomføre halvårlige brukerundersøkelser, og vi vil utvide målgruppen for å favne mer generelle innspill både om gravferdstjenestene og den generelle standarden på gravplassene.

Gravplassjefen er for tiden leder av Norsk forening for gravplasskultur. Samarbeid med omliggende forvaltninger, og det å kunne bidra til fagmiljøet i Norge, gir økt kompetanse og engasjement i Bergen.

Noen nøkkeltall fra Gravplassmyndigheten 2016:

Behandlete gravferdsmeldinger	2300
Nyopprettede arkivsaker	7500
Behandlete gravminnesøknader	1 900
Besøk <a href="http://www.gravplass.no">www.gravplass.no</a>	33 000
Unike besøkende <a href="http://www.gravplass.no">www.gravplass.no</a>	15 000
Sidevisninger <a href="http://www.gravplass.no">www.gravplass.no</a>	192 000

# Fellesrådets økonomi 2016

## INVESTERINGSREGNSKAP

Det er investert totalt 70,7 mill kroner i anleggsmidler (inkl mva), hvorav 44,9 mill kroner til kirkebygg, 21,9 mill kroner til gravplasser og 3,9 mill kroner til ny IKT-plattform/utstyr for BKF.

Prosjektering av rehabilitering Domkirken og Korskirken pågår. Grunnundersøkelsene er ferdigstilt. Den ene endeveggen av Korskirken ble rehabilitert i 2016. I Domkirken pågår rehabilitering av tårnet for fullt. Av andre store arbeider på kirkebyggene kan nevnes restaurering av Sandvikskirken, nytt tak på Storetveit kirke, utvidelse av kontorbygget til Olsvik kirke og nytt orgel i Laksevåg kirke.

På gravplassområdet har rehabiliteringen av Nygård kirkegård og omregulering av Fyllingsdalen gravplass vært de største prosjektene.

Byens første navned minnelund ble tatt i bruk på Åsane kirkegård i mai.

BKF valgte i 2016 Kirkepartner IKT AS som ny samarbeidspartner på IKT-området. I den forbindelse er det gjort investeringer i både i maskin- og programvare.

Lånene som BKF hadde tatt opp i DNB for å finansiere barnehagevirksomheten i Akasia ble innfridd i sin helhet med 375,4 mill kroner i desember.

Tidligere års udekket underskudd knyttet til kjøp av gravplassareal er i 2016 regulert ned med 6,2 mill kroner.

Det er overført totalt 11,7 mill kroner fra driftsregnskap til investeringsregnskap, og ved årets slutt er det overført netto 18,9 mill kroner til investeringsfond knyttet til kirkebygg og gravplasser. 10 mill kroner gjelder Sædalen kirke, hvor bevilgede midler for 2016 i sin helhet er overført til fond.

Investeringsregnskap (mill kr.)	Regnskap 2016	Revidert budsjett 2016	Regnskap 2015
Investeringer i anleggsmidler	70,7	77,7	56,9
Avdrag på lån investering	375,4	375,4	17,8
Utlån, kjøp av aksjer, andeler o.l.	-	-	195,0
Dekning av tidl.års udekket	6,2	6,2	18,6
Avsetninger	19,7	14,0	21,4
Årets finansieringsbehov	472,0	473,4	309,7
<b>Finansiert slik:</b>			
Inntekter fra salg av driftsmidler/fast eiendom	-0,1	-	-195,1
Refusjoner	-14,4	-15,0	-12,3
Tilskudd til investeringer	-69,7	-68,6	-68,0
Mottatte avdrag på utlån (ekstraord.) / bruk av lånemidler	-375,4	-375,4	-22,1
<b>Sum ekstern finansiering</b>	<b>-459,5</b>	<b>-459,0</b>	<b>-297,4</b>
Overført fra driftsregnskapet	-11,7	-11,8	-6,1
Bruk av avsetninger	-0,8	-2,6	-6,2
<b>Sum finansiering</b>	<b>-472,0</b>	<b>-473,4</b>	<b>-309,7</b>
<b>Udekket/udisponert</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>

# DRIFTSREGNSKAP

Driftsregnskapet viser et mindreforbruk før disposisjoner på 13,2 mill kroner. Av dette er 11,7 mill kroner i henhold til budsjettvedtak overført til investeringsregnskapet.

BKF mottok i 2016 totalt 148,3 mill kroner i driftstilskudd fra Bergen kommune. Av andre store inntektsposter kan nevnes 21,4 mill kroner fra Bjørgvin Bispedømme og diverse egne inntekter på kr 17,2 mill kroner (blant annet festeavgifter, brukerbetaling og leieinntekter).

Pr 31.12.16 hadde BKF 160 ansatte fordelt på 143 årsverk. Av totalt driftsutgifter på 213,6 mill kroner er 95,4 mill kroner benyttet til lønn og sosiale utgifter. Kjøp av varer og tjenester utgjør 90,8 mill kroner, og er benyttet til løpende drift og vedlikehold av kirker og gravplasser, gravferdstjenester og administrasjon. Ca. 60 % av dette gjelder kjøp av tjenester fra egenregiselskapet Akasia kirke og gravplass AS.

Driftsregnskap (mill kr.)	Regnskap 2016	Revidert budsjett 2016	Regnskap 2015
Driftsinntekter	-221,3	-218,2	-357,1
Driftsutgifter	213,6	210,4	329,6
<b>Brutto driftsresultat</b>	<b>-7,7</b>	<b>-7,7</b>	<b>-27,5</b>
Netto finansinntekter/-utgifter	-5,5	-4,7	8,3
<b>Resultat før disposisjoner</b>	<b>-13,2</b>	<b>-12,4</b>	<b>-19,2</b>
Bruk av udisponert fra tidl. år (overskudd)	-16,5	-16,5	-
Bruk av disposisjonsfond	-0,6	-1,3	-0,7
Avsatt til disposisjonsfond/bundne driftsfond	18,7	18,4	0,1
Overført til investeringsregnskapet	11,7	11,8	6,1
<b>Sum avsetninger</b>	<b>13,2</b>	<b>12,4</b>	<b>5,5</b>
<b>Regnskapsmessig resultat</b>	<b>0,0</b>	<b>0,0</b>	<b>-13,7</b>

(Etter virksomhetsoverdragelsen av Akasia i BKF 01.01.2016 vil ikke regnskapstallene for 2016 og 2015 være direkte sammenlignbare, da virksomheten i Akasia i BKF var en del av 2015-regnskapet.)

Fullstendig regnskap for Bergen kirkelige fellesråd følger som vedlegg.



# Kirkevergens administrasjon

## HELSE, MILJØ, SIKKERHET – HMS

Målsettingen med HMS-arbeidet er å arbeide for helsefremmende arbeidsplasser, redusere sykefraværet og skape gode og trygge arbeidsplasser for alle tilsatte.

En sentral del av HMS-arbeidet er å kartlegge og vurdere risiko, og gjennom ulike tiltak blir det gjort kartlegging, risikovurdering og forebygging.

BKF har pr. 31.12.16 143 årsverk fordelt på 160 ansatte. Det er tett oppfølging av sykemeldte fra første dag av nærmeste leder i samarbeid med personalavdelingen. Det er viktig for BKF å være en god IA-bedrift og legge til rette for at tilsatte med nedsatt funksjonsevne kan være i jobb. Det blir tilrettelagt for at langtidssykemeldte skal kunne stå delvis i arbeid.

HMS-arbeidet i BKF er organisert i 4 verneområder: Kirkevegens administrasjon, Fana prosti, Domprostiet og Åsane prosti, med hver sitt verneombud inkl. hovedverneombud. Verneombudet har hatt 4 møter i 2016.

### IA-arbeidet

Det ble utarbeidet IA-handlingsplan og HMS-handlingsplan i samarbeid med bedriftshelsetjenesten, IA-rådgiver, vernetjenesten og arbeidsmiljøutvalget som er viktige samarbeidspartnere i HMS-arbeidet.

### Tiltak i IA-arbeidet 2016 har vært:

- Sommerfest for alle ansatte i BKF, samt prestene i alle menighetene. Arrangementet er i samarbeid med Bjørgvin bispedømme/prostene. Hovedtaler i 2016 var Erling Borgen, med tema «Verdens elendighet-kirkens ansvar».
- Velferdstilskudd til hver stab før jul til et sosialt tiltak for staben.

- IA-konferanse for administrasjonsledere, tillitsvalgte og verneombud.
- To IA dager med tema «stressmestring» og «konflikthåndtering».

### Tiltak i 2016 innenfor HMS som er gjennomført:

- 40 timers HMS-kurs for ledere, tillitsvalgte og verneombud som ikke hadde dette fra før.
- Førstehjelpskurs for kirketjenere (faste og helgekirketjenere). Menighetspedagogene fikk også tilbud om å være med.
- HMS-runder
- Arbeidsmiljøkartlegging
- Brannvernkurs for alle ansatte
- Stabsutviklingsarbeid
- Avvikshåndtering
- Arbeidsplassvurderinger

Bedriftshelsetjenesten Salutis AS som BKF har avtale med har levert tjenester som bla:

- Ergonomisk arbeidsplassvurderinger
- Vaksinasjon av kirketjenere (Hepatitt B og stivkrampe)
- Kurs i stressmestring
- Individuell oppfølging
- Bedriftshelsetjenestens lege
- Psykolog
- Andre typer samtaler
- Rådgiving og konflikthåndtering

### Sykefravær

2013	2014	2015	2016
6,4	6,7	6,3	6,3

Vi har i 2016 registrert at vi har hatt flere ansatte som av naturlige årsaker vært sykemeldte pga operasjon eller annen fysisk skade. Noen sykemeldinger skyldes det psykososiale arbeidsmiljøet. Sykefraværsprosenten er ikke lik hos de enkelte

menighetene eller avdelinger i BKF fra år til år, men kan være høy ett år et sted og nærmest null neste år. Det er godt oppfølgingsarbeid av de sykemeldte på alle nivåer og det blir satt inn nødvendige tilretteleggingstiltak der det er hensiktsmessig for at den ansatte kan komme raskere tilbake i jobb.

Et utvalg sammensatt av representanter for tillitsvalgte og ledelsen både sentralt og lokalt i menighetene har i 2016 jobbet med opplegg for veiledning for alle tilsatte. Endelig vedtak for opplegget vil bli gjennomført i 2017.

## PERSONALAVDELINGEN

---

Kirkevergens administrasjon skal være en ressurs for menighetene i personalforvaltningen. Det har i 2016 vært jobbet målrettet med å skape en helhetlig, tydelig og forutsigbar personalpolitikk, gjennom IA-arbeidet, HMS-arbeidet og kompetansehevende tiltak.

### Kompetansehevende tiltak

Det er i 2016 utarbeidet en kompetansekalender hvor alle kurs og fagdager for de ulike yrkesgruppene er registrert. Mange ansatte får tilbud om kompetansehevende tiltak også utenfor BKF og det er viktig å ha oversikt over dette for å se at alle får nødvendige kurs og kompetansehevende tiltak. Noen ansatte har fått tilrettelagt for videreutdanning. Kirkevergens administrasjon har innkalt til fagsamlinger minst en gang i løpet av 2016 for yrkesgrupper som ikke får tilbud om fagdager utenfor BKF.

### Kontakt med tillitsvalgte

Det har vært godt samarbeid med tillitsvalgte i 2016. Det har vært 4 drøftingsmøter i 2016 og saker som har blitt behandlet er bl.a.:

Bruk av hjemmekontor, ny IT-struktur og omlegging av IT-drift, evaluering av arbeidsmiljøkartlegging, beredskapsplan for arrangementer, leirer og turer for menigheter i BKF, opplegg for veiledning for ansatte, kontorer i Solheim kirke.

## Rekruttering

Det har i 2016 vært 17 utlysninger i faste stillinger, mot 30 i 2015. Nedgangen skyldes at vi nå har fått alle nye trosopplæringsstillinger på plass. I 2016 ble det gjennomført prøvespill på kontorstillingene som ble lyst ut. Dette sikrer kvalitet, men er også ressurskrevende.

I alle tilsettingsprosessene har det vært tett kontakt med menighetsrådet/administrasjonsleder og tillitsvalgte. Prosessene har vært åpne og hatt grundig saksbehandling før saken går til tilsettingsvedtak hos kirkevergen. Gode prosesser med menighetsråd og tillitsvalgte er viktig for å rekruttere de best kvalifiserte medarbeiderne.

## ADMINISTRASJON, KIRKETORG OG ARKIV

---



Administrasjonen ved fellesrådets kontor i Aasegården består av kirketorg, arkivansvarlige og prostesekretær.

Disse medarbeiderne tar ansvar for

- Resepsjon
- Sentralbord
- Håndtering av henvendelser om kirkelige handlinger
- Kunngjøring av gudstjenester
- Kirkebokføring
- Arkiv for BKF
- Arkiv for menighetsrådene og prostene
- Sekretærfunksjoner for prostene

## ØKONOMIAVDELINGEN

---

Økonomiavdelingen består av 3 årsverk, og har ansvar for å tilrettelegge økonomiarbeidet slik at fellestrådet har en forsvarlig og god økonomistyring, med tilgang til oppdatert og relevant styringsinformasjon som grunnlag for beslutninger og kontroll.

Økonomiavdelingen har løpende kontakt med Bergen kommune, Bjørgvin Bispedømme og Akasia AS i økonomiske saker. Regnskapsfører i Akasia kirke og gravplass AS og revisor er sentrale samarbeidsparter.

Vi skal være en ressurs for menighetene og bistå med tilrettelegging og forenkling av rutiner og arbeidsprosesser knyttet til regnskap og budsjett.

I tillegg til løpende driftsoppgaver har vi i 2016 hatt særlig fokus på videreutvikling av hensiktsmessig rapporteringsverktøy og tilrettelegging av nye betalingsløsninger for menighetene.

## IT

---

Bergen kirkelige fellestråd er ansvarlig for kontorhold for alle ansatte i menighetene i Bergen. Det innebærer også ansvar for dataprogrammer og datautstyr. Fellestrådet vedtok i februar 2016 å flytte driften av datasystemene og programmene fra BKF til Kirkepartner IKT AS. Kirkepartner IKT AS er etablert av Kirkerådet og KA for å tilby Den norske kirke en felles dataplattform og mulighet for å samordne bruk av datasystemer.

BKF flyttet driften av sine datasystemer 10 juni 2016. Fram til da hadde IT-avdelingen hos kirkevergen ansvar for nettverk, maskinpark og drift av systemene for menighetene.

I forbindelse med overføring av IT-drift ble programvare oppdatert og alle ansatte fikk ny PC, de fleste fikk bærbar PC, slik at det skulle være mulig å benytte maskinen også på andre steder enn egen arbeidsplass.

Omlegging av datanettverket har tatt mye lengre tid enn forventet, og har i perioder medført frustrasjon og krevende arbeidssituasjon for mange ansatte.

Forhåpentligvis kan vi nå framover fullt ut ta i bruk mer fremtidsrettede og sikrere dataløsninger for kirken i Bergen.

## AKASIA

---

Fra 01.01.2016 var hele virksomheten i Akasia overdradd fra BKF til ulike aksjeselskaper innenfor Akasia-konsernet. Akasia-konsernet eies av soknene i Bergen. Konsernet leverer egen årsmelding, så virksomheten er bare kort omtalt her.

Akasia kirke og gravplass AS er et egenregiselskap som leverer tjenester til BKF og menighetene innenfor drift og investering. Tjenestene innen drift styres av driftsavtaler, mens det lages separate avtaler for store og små prosjekter. Å kjøpe tjenester innenfor mange ulike felt fra et egenregiselskap gir BKF mange fordeler og besparelser, ikke minst i forbindelse med rehabilitering av de gamle middelalderbyggene våre. BKF og Akasia jobber hele tiden sammen med å få til effektivisering av tjenestene som ytes.

Akasia Barnehage AS eier 20 barnehager, 9 av dem er tidligere menighetsbarnehager med utvidet formålparagraf.

Akasias visjon er «– verdier for generasjoner», mens hovedstrategien er:

«Akasia ivaretar viktige samfunnsoppgaver og bringer kulturarven videre, gjennom komplette og profesjonelle fagmiljø med fokus på kvalitet og service.

Våre *barnehager* bygger på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, ivaretar barndommens egenverdi og legger grunnlag for livslang læring gjennom samspill og lek. I arbeidet med barna vektlegges verdiene undring, trygghet, likeverd og tilgivelse.

Våre *menighetsbarnehager* bidrar i tillegg til å gi barn kunnskap om, erfaring med og opplevelse av kristen tro og tradisjon.

Vår *eiendomsforvaltning og eiendomsutvikling* har god formgivning, høy faglig kvalitet, fremtidsrettede løsninger og effektiv ressursutnyttelse.

Vi leverer effektive *regnskaps- og økonomiløsninger.*»

Akasia-konsernet har ca. 500 ansatte.



Akasia  
-verdier for generasjoner



# Styrende organer

## Bergen kirkelige fellesråd

Verv	Navn fast repr.	Navn vararepr.	Menighet
Leder	Lars Kristian Stendahl Gjervik	Yngve Jørgensen	Olsvik
Nestleder	Aasmund Kvamme	Hilde Eldevik Rusaas	Landås
	Audun Magne Stølås	Hans Martin Svarstad	Arna
	Christian Nasset	Christian Haugen	Bergen domkirke
	Janne Stølsbotn	Karina Hestad Skeie	Birkeland
	Bjørn Norstrand	Nils Magne Ulvik	Biskopshavn
	Øivin Christiansen	Stein Rune Risa	Bønes
	Petter Bjerksund		Eidsvåg
	Rune Kroken	Eli Beate Presthus Nilsen	Fana
	Lene H Skårvik	Magnhild Bye-Ingebrigtsen	Fridalen
	Håvard G Frøysa	Torill Marie Krogsrud Bergsvik	Fyllingsdalen
	Heidi Iren Saure	Lin Elisabeth Krantz	Laksevåg
	Bente Krokeide	Ina Kristiansen	Loddefjord
	Ragnvald Jakobsen	Arnulf Sandvik	Løvtakksiden
	Karl Johan Hallaråker	Frode Jacobsen	Nyggård
	Nils Gunnar Toppe	Nils Kristian Søfteland	Salhus
	Jorid L. Vingen Endal	Dagfinn Vik	Sandviken
Asbjørn Valen	Marit Elisabeth Breivik	Skjold	
Øystein Øie	Celine Amundsen	Slettebakken	
Per Kristian Erdal	Inger Marie Waage	Storetveit	
Tor Nordeide	Randi Wollan Neuber	Sælen	
Lodve Giske	Gro Ingebrigtsen Klungland	Søreide	
Thor Kalland	Jorunn Haukås	Ytre Arna	
Signe Sandberg	Julie Ane Ødegaard Borge	Årstad	
Bjarte Flaten	Jan Haugsvær	Åsane	
Geistlig repr.	Domprost Jan Otto Myrseth	Prost Øystein Skauge	
Kommunal repr.	Jarle Sørås	Harald Berge Breistein	Bergen kommune

## Arbeids- og administrasjonsutvalg

Lars Kristian Stendahl Gjervik	leder
Aasmund Kvamme	nestleder
Jan Otto Myrseth	geistlig representant
Bjarne Flaten	fast medlem fra BKF
Bente Krokeide	fast medlem fra BKF
Geir Møller	repr. for Delta, Utdanningsforbundet og Kirkelig undervisningsforbund
Jostgein Aarvik	repr. for Fagforbundet og MFO

### Varamedlemmer:

Øystein Skauge	vara for geistlig representant
Øivin Christiansen	1. vara BKF
Janne Stølsbotn	2. vara BKF
Tor Nordeide	3. vara BKF
Heidi Iren Saure	4. vara BKF
Sven-Ove Rostrup	vararepr. for Delta, Utdanningsforbundet og Kirkelig undervisningsforbund
Finn Oscar Svendsen	vararepr. for Fagforbundet og MFO

## Kontrollutvalg

Karl Johan Hallaråker (leder)  
Jorid Laura Vingen Endal  
Nils Gunnar Toppe  
Christian Nasset (vararepr)  
Lene Hjortland Skårvik (vararepr)

## Kulturutvalg

Kjetil Almenning  
Reidun Oanes Andersen  
Kristin Litle  
Cathrine Snipsøyr  
Kjerstin Wiken (sekr)  
Asbjørn Vilken  
Ivar Mæland (leder)

## Styret for Akasia A/S

Styreleder	Jan Dagfinn Midtun
Medlem	Jørn-Henning Theis
Medlem	Else Marie Bernt Håkonsen
Medlem	Bjørn Norstrand
Medlem	Björg Sveinall Øgaard
Medlem	Edel Olaug Eikeseth

## MØTER OG SAKER

Bergen kirkelige fellesråd gjennomførte 7 møter med til sammen 68 saker i 2016.

Arbeids- og administrasjonsutvalget (AAU) hadde 6 møter med til sammen 77 saker.

Av saker som er behandlet kan nevnes budsjett- og regnskapssaker, økonomiplan for 2017–2021, opprettelse av gravplassutvalg, tilsetting av ny kirkeverge, avtale om overdragelse av grunnboks-hjemler for kirkeeiendommer fra Bergen kommune

til soknene, overføring av IT til Kirkepartner IKT AS, avholdelse av generalforsamling for Akasia AS.

Arbeidsmiljøutvalget har hatt 3 møter og behandlet 31 saker.

Kontrollutvalget har hatt 3 møter og behandlet 20 saker.

# Årsregnskap 2016

## INVESTERINGSREGNSKAP

	Note	Regnskap 2016	Budsjett 2016	Regnskap 2015
Investeringer i anleggsmidler	6,7,14	70 656 104	77 738 000	56 898 837
Avdrag på lån investering	5,14	375 429 040	375 429 000	17 796 051
Utlån, kjøp av aksjer, andeler o.l.	5	0		195 000 532
Dekning av tidl.års udekket		6 200 000	6 200 000	18 594 000
Avsetninger	9	19 742 837	14 000 000	21 425 656
<b>Årets finansieringsbehov</b>		<b>472 027 981</b>	<b>473 367 000</b>	<b>309 715 076</b>

### FINANSIERT SLIK:

Bruk av lånemidler		0		-4 313 099
Inntekter fra salg av driftsmidler/fast eiend.	6,7	-71 563		-195 050 532
Refusjoner		-14 376 060	-15 000 000	-12 264 775
Tilskudd til investeringer	2	-69 656 089	-68 556 000	-67 976 400
Mottatte avdrag på utlån (ekstraord.)	5,14	-375 429 040	-375 429 000	-17 796 051
<b>Sum ekstern finansiering</b>		<b>-459 532 752</b>	<b>-458 985 000</b>	<b>-297 400 857</b>
Overført fra driftsregnskapet		-11 673 423	-11 782 000	-6 071 526
Bruk av avsetninger	9	-821 807	-2 600 000	-5 495 192
Bruk av overskudd				-747 501
<b>Sum finansiering</b>		<b>-472 027 981</b>	<b>-473 367 000</b>	<b>-309 715 076</b>

<b>Udekket/udisponert</b>		<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
---------------------------	--	----------	----------	----------



# DRIFTSSREGNSKAP

	Note	Regnskap 2016	Budsjett 2016	Regnskap 2015
<b>INNETEKTER</b>				
Brukerbetaling, salg, avgifter og leieinntekter	1,14	-17 178 841	-16 482 000	-72 823 857
Refusjoner/overføringer		-32 583 529	-30 458 000	-40 969 586
Kalk. inntekt ved komm. tjenesteytingsavtale		-161 000	-150 000	-150 000
Statlige tilskudd		-22 555 601	-22 264 000	-23 079 470
Rammeoverføring/tilskudd fra egen kommune	2	-148 488 420	-148 488 420	-217 762 696
Andre tilskudd, gaver, innsamlede midler		-321 866	-323 000	-2 295 876
<b>Sum driftsinntekter</b>		<b>-221 289 257</b>	<b>-218 165 420</b>	<b>-357 081 485</b>
<b>UTGIFTER</b>				
Lønn og sosiale utgifter	3,4,14	95 441 341	95 782 331	214 609 123
Kjøp av varer og tjenester	14,16	90 789 183	89 479 000	88 454 019
Refusjoner/overføringer		21 416 659	20 000 000	19 761 284
Kalk. utg. ved komm. tjenesteytingsavtale		161 000	150 000	150 000
Tilskudd og gaver		5 761 827	5 037 000	6 620 755
<b>Sum driftsutgifter</b>		<b>213 570 010</b>	<b>210 448 331</b>	<b>329 595 181</b>
<b>Brutto driftsresultat</b>		<b>-7 719 247</b>	<b>-7 717 089</b>	<b>-27 486 304</b>
Renteinntekter og utbytte		-14 490 797	-13 670 000	-11 271 290
Mottatte avdrag på utlån	5,14	-22 036 334	-22 036 000	-14 787 455
Renteutgifter og låneomkostn.		8 982 455	8 950 000	11 699 346
Avdrag på lån	5,14	22 036 324	22 036 000	22 648 824
<b>Netto finansinntekter/-utgifter</b>		<b>-5 508 352</b>	<b>-4 720 000</b>	<b>8 289 425</b>
Avskrivninger/Nedskrivninger	6,7	24 995 177	21 000 000	26 178 799
Motpost avskrivninger	6,7	-24 995 177	-21 000 000	-26 178 799
<b>Netto driftsresultat</b>		<b>-13 227 600</b>	<b>-12 437 089</b>	<b>-19 196 879</b>
<b>INTERNE FINANSIERINGSTRANSAKSJONER</b>				
Bruk av udisponert fra tidl. år (overskudd)	9	-16 499 606	-16 499 606	
Bruk av disposisjonsfond	9	-638 093	-1 272 511	-662 816
<b>Sum bruk av avsetninger</b>		<b>-17 137 699</b>	<b>-17 772 117</b>	<b>-662 816</b>
Avsatt til disposisjonsfond/bundne driftsfond	9	18 691 876	18 427 206	69 549
Overført til investeringsregnskapet	15	11 673 423	11 782 000	6 071 526
<b>Sum avsetninger</b>		<b>30 365 299</b>	<b>30 209 206</b>	<b>6 141 074</b>
<b>REGNSKAPSMESSIG RESULTAT</b>	<b>15</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>-13 718 620</b>

# BALANSE

	Note	Regnskap 2016	Regnskap 2015
<b>EIENDELER</b>			
<b>Anleggsmidler</b>			
Faste eiendommer og anlegg	6	779 669 747	737 746 889
Utstyr, maskiner og transportmidler	1,7,14	24 505 230	26 443 233
Utlån	5,14	-	397 465 364
Aksjer og andeler	8,14	67 602 657	67 602 657
<b>Omløpsmidler</b>			
Kortsiktige fordringer	10	23 314 991	44 744 507
Kasse, bankinnskudd		68 942 140	79 433 135
<b>SUM EIENDELER</b>		<b>964 034 765</b>	<b>1 353 435 787</b>

## EGENKAPITAL OG GJELD

### Egenkapital

Disposisjonsfond	9	-18 310 931	-1 231 713
Ubundne investeringsfond	9	-56 820 860	-37 899 830
Bundne investeringsfond	9	-4 905 744	-4 905 744
Bundne driftsfond	9	-974 565	-
Regnskapsmessig mindreforbruk		-	-16 499 606
Udekket i investeringsregnskapet		17 400 000	23 600 000
Kapitalkonto	18	-871 777 634	-831 792 778

### Gjeld

#### Langsiktig gjeld

Andre lån	5,14	-	-397 465 364
-----------	------	---	--------------

#### Kortsiktig gjeld

Annen kortsiktig gjeld	11	-28 645 031	-87 240 752
------------------------	----	-------------	-------------

<b>SUM EGENKAPITAL OG GJELD</b>		<b>-964 034 765</b>	<b>-1 353 435 787</b>
---------------------------------	--	---------------------	-----------------------

Bergen, 15.02.2017 / 26.04.2017



Lars Kristian Stendahl Gjervik  
leder Bergen kirkelige fellesråd



Asbjørn Vilken  
kirkeverge

# NOTER

## Note 1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet for Bergen kirkelige fellesråd er satt opp etter de samme prinsipper som gjelder for kommunesektoren, samt forskrift om økonomiforvaltningen for kirkelige fellesråd og menighetsråd i Den norske kirke og God kommunal regnskapsskikk (GKRS).

Det er inngått avtale med Akasia-konsernet om leie av datautstyr, biler, maskiner og annet utstyr. BKF har vurdert avtalen opp mot NRS16/GKRS8 som regulerer leieavtaler. Disse regulerer regnskapsføring for leietaker (og ikke utleier). På denne bakgrunn har BKF valgt å behandle avtalen som en ordinær leieavtale, med inntektsføring av årlig leiebeløp i driftsregnskapet.

## Note 2 TILSKUDD FRA BERGEN KOMMUNE

BKF mottar tilskudd fra Bergen kommune i tråd med Kirkelovens paragraf 15.

Tilskuddet fordeler seg som følger:

### Drift:

Formål Den Norske Kirke	86 404 583
Formål Gravplass	35 149 666
Formål Kirkelig administrasjon	26 784 171
<b>Sum</b>	<b>148 338 420</b>

### Investering:

Formål Kirker	30 920 500
Formål Vernede kirker	16 736 400
Formål Gravplass, kapell og krematorium	20 920 500
<b>Sum</b>	<b>68 577 400</b>

## Note 3 LØNN

Lønn	72 319 669
Arbeidsgiveravgift	11 251 335
Pensjonsutgifter	10 536 645
Annen godtgjørelse	1 333 691
<b>Sum</b>	<b>95 441 341</b>

Herav ytelser til ledende personer:

Tidligere kirkeverge (til 22.8.16)	718 299
Konstituert kirkeverge (01.01.16 til 31.10.16)	812 037
Ny kirkeverge (fra 1.11.16)	159 345
<b>Totalte ytelser til ledende personer:</b>	<b>1 689 681</b>

## Note 4 PENSJONSFORPLIKTELSE

Alle ansatte er tilknyttet Bergen kommunale pensjonskasse i samsvar med tariffavtale i KA tariffområde. Arbeidsgivers andel av premie er utgiftført med kr 10 536 645, inkl. AFP og reguleringspremie. Ansatte betaler 2 % av premien.

Pensjonsforpliktelser og pensjonmidler er ikke balanseført.

Akasia-konsernet dekker pensjonsforpliktelser for ansatte som har vært ansatt i «Akasia i BKF». I 2016 er kundeforholdet til BKF ivaretatt via BKF, men alle løpende kostnader er utgiftført i Akasia-konsernet sine regnskaper. Akasia-konsernet har i 2016 dekket deler av sin utgift ved bruk av premiefond.

BKF har pr 31.12.16 (før årsoppgjørsposteringer i pensjonskassens regnskap) kr 8.043.470 innestående på premiefond.

Estimert forpliktelse/ midler 31.12.16	BKF	Akasia
Brutto påløpt forpliktelse	169 075 669	185 407 187
Pensjonsmidler	152 045 954	176 461 460
Netto pensjonsforpliktelse	17 029 715	8 945 727

### Medlemsstatus

Antall aktive	256	12
Antall oppsatte	372	942
Antall pensjoner	116	121



## Note 5 LANGSIKTIG GJELD

Bergen kirkelige fellesråd hadde pr 31.12.2015 lån på totalt kr 397.465.364. Alle lånene ble overtatt av Akasia AS i desember 2016. Lånene ble opprinnelig tatt opp for å finansiere kjøp av barnehager, og ble i sin helhet viderelånt til Akasia AS. Betjening av renter og avdrag fra Akasia AS til BKF har skjedd gjennom driften av barnehagene i Akasia Barnehage AS.

## Note 6 FASTE EIENDOMMER OG ANLEGG

Avskrivningstid	År
Kirker	50
Eiendom for utleie	25
Gravplasser, kapell o.l.	50-80

	31.12.2015	Hist.verdi inkl. oppskr.	Akkumulert avskrivning	Årets aktivering	Årets avgang	Årets avskrivning	Verdi pr. 31.12.2016
Kirker	442 671 838	683 373 991	244 230 376	44 438 097	3 528 223	12 238 835	471 342 878
Barnehager	3 863 648	3 863 648	0		3 863 648		0
Eiendom for utleie	7 466 831	8 097 618	630 787			335 174	7 131 658
Gravplasser, kapell o.l.	283 744 571	325 165 897	41 421 326	21 900 659		4 450 018	301 195 212
	<b>737 746 888</b>	<b>1 020 501 154</b>	<b>286 282 489</b>	<b>66 338 756</b>	<b>7 391 871</b>	<b>17 024 026</b>	<b>779 669 747</b>

Verdien pr 31.12.2015 på «Barnehager» gjelder buss som ikke ble tatt med ved overdragelse av barnehageeiendommer pr 30.12.15 til Akasia AS. Dette er korrigeret i 2016.

«Årets avgang» kirker gjelder feil aktivering tidligere år, vlinvesteringer i leide lokelar i Sandviken menighetshus. Beløpet er flyttet til inventar og utstyr.

# NOTER

## Note 7 INVENTAR, UTSTYR, MASKINER OG TRANSPORTMIDLER

<b>Avskrivningstid</b>	<b>År</b>							
		<b>01.01.2016</b>	<b>Akkumulert ansk.kost</b>	<b>Akkumulert avskrivning</b>	<b>Årets aktivering</b>	<b>Årets avgang</b>	<b>Årets avskrivning</b>	<b>Verdi pr. 31.12.2016</b>
Inventar	10-14	-	3 834 853	306 630	3 528 223		252 016	3 276 207
Data utstyr	5	2 174 818	4 964 136	2 789 318	2 022 653		992 827	3 204 644
Systemer/programvare	5-10	7 718 816	14 898 579	7 179 763	2 294 695		3 759 318	6 254 193
Traktorer	10	1 440 226	3 513 281	2 073 055			249 053	1 191 173
Gravemaskiner	10	2 052 860	4 768 271	2 715 411			479 383	1 573 477
Biler	10	11 913 066	26 169 764	14 256 698		1 812 423	1 887 262	8 213 381
Maskiner	10	911 088	2 765 543	1 854 455			152 265	758 822
Verktøy og lette mask.	3	232 360	597 082	364 721			199 027	33 334
		<b>26 443 234</b>	<b>61 511 509</b>	<b>31 540 051</b>	<b>7 845 571</b>	<b>1 812 423</b>	<b>7 971 151</b>	<b>24 505 230</b>

Årets aktivering av inventar er korreksjon av tidligere års aktivering av eiendom ved oppgradering av Sandviken menighetshus. Deler av avskrivningsbeløpet gjelder forskuddsbetalt leie. Det er betalt leie frem til 30.11.2030

Kr 471.936 av årets avgang biler gjelder minibuss som ikke ble tatt med ved overdragelse av barnehageeiendommer pr. 30.12.15 til Akasia AS. Dette er korrigert i 2016.

## Note 8 AKSJER OG ANDELER

Aksjer:

<b>Selskap</b>	<b>Eierandel</b>	<b>Balanseført verdi</b>
Akasia AS	100 %	67 601 657
Kirkepartner AS	0,01 %	1 000

## Note 9 AVSETNINGER

Spesifikasjon over fond, avsetning til og bruk av fond 2016:

Type fond	IB	Årets avsetninger	Årets bruk avsetninger	UB
Disposisjonsfond	-1 231 713	-17 717 311	638 093	-18 310 931
Bundne driftsfond	0	-974 565		-974 565
Ubundne inv.fond	-37 899 830	-19 742 837	821 807	-56 820 860
Bundne inv.fond	-4 905 744	0		-4 905 744
<b>Sum</b>	<b>-44 037 288</b>	<b>-38 434 713</b>	<b>1 459 900</b>	<b>-81 012 101</b>

## Note 10 KORTSIKIG FORDRING

Kortsiktig gjeld består av følgende poster:

Momskompensasjonskrav	6 846 951
Kunder gravplassmyndigheten	1 478 495
Lønn og lønnsrefusjoner	600 941
Forskuddsbetalte kostnader	1 083 930
Kortsiktig fordring menigheter	10 351 805
Annen kortsiktig fordring	2 952 869
<b>Sum</b>	<b>23 314 991</b>

Kr 9 450 000 av kortsiktig fordring menigheter gjelder Bergen domkirke menighets nedbetaling av foretatte investeringer i St. Jakob kirke.

## Note 11 KORTSIKIG GJELD

Kortsiktig gjeld består av følgende poster:

Leverandørgjeld	-12 642 823
Skyldig offentlige avgifter	-6 658 525
Feriepenger	-8 027 257
Annen kortsiktig gjeld	-1 316 425
<b>Sum</b>	<b>-28 645 031</b>

## Note 12 BUDSJETT

Budsjettet som er presentert i årsregnskapet er et revidert budsjett. Opprinnelig budsjett ble vedtatt desember 2015. Budsjettet er revidert 14.9, 14.12 og 30.12.

## Note 13 BETINGEDE UTFALL

Bergen kirkelige fellesråd er saksøkt av ansatte som fram til virksomhetsoverdragelsen var ansatt i «Akasia i BKF», med påstand om brudd på inngåtte arbeidsavtaler for perioden 01.08.2014 til 31.12.2015. Saken er foreløpig ikke berammet i Bergen tingrett, og BKF har lagt ned påstand om full frifinnelse. Kravet utgjør 3,2 mill kroner.



# NOTER

## Note 14 NÆRSTÅENDE PARTER

Bergen kirkelige fellesråd forvalter pt, på vegne av soknene i Bergen, eierskapet i Akasia AS. Akasia kirke og gravplass AS er et egenregiselskap som leverer tjenester til BKF. Akasia AS eier 100 % av aksjene i Akasia kirke og gravplass AS.

Pr 31.12.2016 er det inngått følgende avtaler mellom Bergen kirkelige fellesråd og Akasia AS med datterselskap:

### Akasia AS

Avtale vedrørende rettigheter og forpliktelser knyttet til BKF's pensjonsordning så langt den gjelder ansatte i Akasia.

Avtale for leie av datautstyr, biler, maskiner og annet utstyr.

### Akasia kirke og gravplass AS

Avtale om leveranse av FM-tjenester.

Løpende driftsavtaler (SLA) innen

- Renhold, service, drift og vedlikehold av bygninger
- Service, drift og vedlikehold av utomhusanlegg
- Kapelltjenester, gravferd og kremasjon
- Regnskap og lønn BKF og menighetene
- Tilsyn og drift av utleiebygg

### Lån

Ref. note 5.

Det var etablert låneavtaler mellom BKF og Akasia AS for hele låneforpliktelsen BKF hadde fram til lånene ble innfridd. Akasia AS har dekket alle løpende terminbetalinger, samt innfrielsesbeløpet pr 21.12.16. I tillegg er det betalt en rente- og risikomargin til BKF.

Ordinære avdrag	22 036 334
Innfrielse	375 429 040
Renter fra Akasia AS til BKF	12 900 575

Transaksjoner i 2016 (inkl mva)	Faktura fra Akasia konsernet til BKF	Faktura fra BKF til Akasia-konsernet
Akasia kirke og gravplass AS *) og **)	97 017 685	229 566
Akasia AS ***)	735 253	7 506 851
Akasia Barnehage AS		96 371
Akasia Eiendomsforvaltning AS	17 197	308 015
Akasia Regnskap AS	2 250	
<b>Sum</b>	<b>97 772 385</b>	<b>8 140 803</b>

\*) Herav faste driftsavtaler 58 591 071

\*\*) Herav ført i investeringsregnskapet 30 764 012

\*\*\*) Herav leie datautstyr, biler, maskiner og annet utstyr 3 500 000

## Note 15: Strykninger

Ifølge «Forskrift om økonomiforvaltningen for kirkelig fellesråd og menighetsråd» § 5–7 må det foretas strykninger dersom driftsregnskapet ved årsavslutningen viser seg å ha et regnskapsmessig merforbruk.

I Bergen kirkelige fellesråd var det i år 2016 et underskudd på kr 109 837. Dette ble dekket inn ved å stryke deler av av overføringer fra driftsregnskapet til investeringsregnskapet. I investeringsregnskapet ble det satt av tilsvarende mindre til investeringsfond.

## Note 16: Revisjon

Det er i 2016 betalt 936 013 for revisjonstjenester. 521 884 av dette gjelder bistand/rådgivning.

## Note 17: Endring i arbeidskapital

	Regnskap 2016	Regnskap 2015
Omløpsmidler 31.12	92 257 131	124 177 642
Kortsiktig gjeld 31.12	-28 645 031	-87 240 752
Arbeidskapital 31.12	63 612 100	36 936 890
Arbeidskapital 01.01	36 936 890	-5 652 324
<b>Endring AK i balansen (A)</b>	<b>26 675 210</b>	<b>42 589 214</b>
<i>Anskaffelse av midler</i>		
Inntekter driftsdel	221 289 257	357 081 485
Inntekter investering	71 563	195 050 532
Innbetalinger ved eksterne transaksjoner	495 988 320	124 095 971
<b>Sum anskaffelse av midler (B)</b>	<b>717 349 140</b>	<b>676 227 988</b>
<i>Anvendelse av midler</i>		
Utgifter driftsdel	213 570 010	329 595 181
Utgifter investering	70 656 104	56 898 837
Utbetalinger ved eksterne transaksjoner	406 447 819	247 144 753
<b>Sum anvendelse av midler (C)</b>	<b>690 673 933</b>	<b>633 638 771</b>
<b>Endring arbeidskapital (B-C)</b>	<b>26 675 207</b>	<b>42 589 217</b>

# NOTER

## Note 18 KAPITALKONTO 2016

DEBET		KREDIT	
		IB, kap.kto: Overskudd i kapital	831 792 778
11 Salg av fast eiendom		10 Aktivering av fast eiendom	66 338 756
13 Avskrivning/nedskrivning fast eiendom	17 024 026	12 Oppskrevet fast eiendom	
15 Salg av aksjer og andeler		14 Kjøp av aksjer og andeler	
17 Nedskrevet aksjer og andeler		16 Oppskrevet aksjer og andeler	
19 Avdrag på utlån	397 465 364	18 Utlån	
21 Nedskrevet utlån		20 Oppskrevet utlån	
23 Salg biler, mask., inv., utst.	1 340 487	22 Kjøp av biler, maskiner, inv., utstyr	4 317 349
25 Avskrivning av biler, mask., inv., utst.	7 971 151	24 Oppskrevet biler, maskiner, inv., utst.	
27 Oppskrevet / overtatt ekst. lån		26 Nedskrevet / overført ekst. lån	
29 Bruk av lånemidler		28 Avdrag ekst. lån	397 465 364
31 Urealisert kurstap i år		30 Tilb.ført ureal.kurstap forr. år	
33 Tilbakeført urealisert kursg. forr. år		32 Tilbakeført lån av lånefondet	
UB, kap.kto: Overskudd i kapital	871 777 634		
* Buss og minibuss ført ut av balansen Se note 6 og 7	4 335 584		
<b>SUM DEBET</b>	<b>1 299 914 247</b>	<b>SUM KREDIT</b>	<b>1 299 914 247</b>

## Uavhengig revisors beretning

Til Bergen kirkelige fellesråd

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

### Konklusjon

---

Vi har revidert årsregnskapet for Bergen kirkelige fellesråd som består av balanse per 31. desember 2016, driftsregnskap og investeringsregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter til årsregnskapet, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening er det medfølgende årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir en dekkende fremstilling av den finansielle stillingen til Bergen kirkelige fellesråd per 31. desember 2016, og av resultatet for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal regnskapskikk i Norge.

### Grunnlag for konklusjonen

---

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i *Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av fellesrådet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

### Øvrig informasjon

---

Fellesrådet er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av informasjon i fellesrådets årsrapport, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi hadde konkludert med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.



### Fellesrådets ansvar for årsregnskapet

---

Fellesrådet er ansvarlig for å utarbeide og fastsette årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir en dekkende fremstilling i samsvar med lov, forskrift og god kommunal regnskapsskikk i Norge. Fellesrådet er også ansvarlig for slik intern kontroll det finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil.

### Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

---

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god kommunal revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir en dekkende fremstilling

Vi kommuniserer med fellesrådet blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

## Uttalelse om øvrige lovmessige krav

### Konklusjon om budsjett

---

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at de disposisjoner som ligger til grunn for årsregnskapet i det alt vesentlige er i samsvar med budsjettvedtak, og at budsjettbeløpene i årsregnskapet stemmer med regulert budsjett.

### Konklusjon om årsberetningen

---

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

### Konklusjon om registrering og dokumentasjon

---

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE)3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at fellesrådet har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av fellesrådets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge

Bergen, 21. april 2017  
BDO AS



Solveig Bø Dalstø  
statsautorisert revisor

